

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
USUTEADUSKOND

Karl Paju

**EELK VAIMULIKE KUTSUMUSMOTIIV:
EMPIIRILINE UURIMUS 10 INTERVJUU PÕHJAL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja

Kaido Soom, dr. theol.

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
Teema valiku põhjendus	4
Töö eesmärk ja uurimusküsimused	4
Metodoloogia	5
Lühiülevaade probleemi senisest uurimisest	5
Lühiülevaade allikatest	6
Töö koostamisel ette tulnud raskused	7
Töö struktuur	7
1. TEOREETILINE OSA	8
1.1 Vaimuliku amet EELK-s	9
1.2 Võimalikud kutsumusmotiivi alused	11
1.3 Vaimuliku ameti kujunemine teistes kultuuriruumides	12
1.3.1 Kvalitatiivsed süvaintervjuud	13
1.3.2 Küsitlused	13
1.3.3 Autobiograafiline kirjeldus	14
1.3.4 Fenomenoloogiline uurimus	14
2. EMPIIRILINE OSA	16
2.1 Intervjuu andmekogumisviisina	16
2.2 Intervjuu valim ja teostamine	17
2.3 Meetodi kirjeldus ja valimi koostamise põhimõtted	17
2.4 Intervjuude struktuur	18
3. EMPIIRILISE OSA ANDMETE ANALÜÜS	20
3.1. Isiklik usuline areng	20
3.1.1 Kristlaseks saamine	20
3.1.2 Jumala definitsioon	22
3.2 Kutsumuse kujunemine	27
3.2.1 Vaimuliku ameti definitsioon	27
3.2.2 Otsustavad tegurid	30
3.3 Haridus ja mentorid/eeskujud	35
3.3.1 Teoloogilise hariduse mõju kutsumusele	35
3.3.2 Inspireerijad ja motivaatorid	39
3.4 Kiriklik teenistus	43

3.4.1 Ameti kirjeldus	43
3.4.2 Arusaamade muutus	46
KOKKUVÕTE	49
Kasutatud allikad	51
Summary	53
Lisa 1: Intervjuude kava	55
Lisa 2: Informeeritud nõusoleku vorm	56
Lihthitsents	58

SISSEJUHATUS

Teema valiku põhjendus

Käesoleva bakalaureusetöö idee andis mulle Tartu Ülikooli usuteaduskonna religioonipedagoogika kaasprofessor Olga Schihalejev. Uurimuse osaline olulisus tuleneb teadmisest, et EELK-s ja laiemalt Eesti kontekstis ei ole varem süvaintervjuude abil vaimulike kutsumusmotiivide kujunemist põhjalikult uuritud. Kuna kutsumuse olemasolu on katalüsaatoriks vaimulikuks saamisel, siis selle uurimine aitab mõista, millised asjaolud ja tegurid mõjutavad motiivi kujunemist. Teisalt, on see teadmine oluline EELK-le, et hinnata võimalike kandidaatide sobilikkust vaimulikuks saamisel. Seega võib uurimusest olla potentsiaalset kasu nii pastoraalseminari vastuvõtu protseduuris, kui ka ühiskonnale laiemalt, andes selgema ülevaate vaimuliku ameti olemusest.

Minu isiklik huvi antud teema vastu tuleneb enda teoloogiaõpingutest ja püüdlusest saada ordineeritud vaimulikuks. Selle uurimuse kaudu loodan leida paralleele ja erinevusi oma kutsumuse kujunemise teekonnas võrreldes EELK vaimulike kogemustega, pakkudes väärtuslikke perspektiive ja potentsiaalselt kinnitust minu valitud tee õigsusele.

Töö eesmärk ja uurimusküsimused

Antud uurimustöö keskendub Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) vaimulike kutsumusmotiivide analüüsile, eesmärgiga mõista, millised tegurid ja motivatsioonid inspireerivad inimesi valima vaimuliku ametit ning kuidas need motiivid mõjutavad nende identiteeti ja vaimuliku teenistuse kujunemist. Olles esmane uurimus, mis kasutab kvalitatiivset lähenemist kutsumusmotiivide kaardistamiseks EELK-s, avab see uusi perspektiive vaimuliku ameti mitmekesisusele ja individuaalsusele, analüüsides, kuidas isiklikud, usulised ja ühiskondlikud tegurid ühiselt mõjutavad vaimulikuks saamise otsust. Uurimistöö aluseks on järgmised uurimisküsimused:

1. Mis inspireerib inimesi valima Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku vaimuliku ametit?
2. Millised isiklikud, usulised ja ühiskondlikud tegurid mõjutavad inimeste otsust saada vaimulikuks EELK-s?
3. Millised on vaimulikuks saamise protsessi peamised etapid EELK kontekstis?

Metodoloogia

Antud uurimistöö on struktureeritud kaheosaliselt. Esimene, teoreetiline osa, annab ülevaate vaimuliku ametist EELK-s, arutledes võimalike kutsumusmotiivide ja seonduvate uuringute üle nii Eestis kui ka rahvusvahelisel tasandil. Selle osa eesmärk on esitada lai spekter perspektiive ja sünteesida olemasolevaid teadmisi, et luua terviklik vaade vaimulike kutsumusmotiividele ja nende uurimisele. Teises, empiirilises osas, mis on teoreetilise osa aluseks, viidi läbi kümme poolstruktureeritud intervjuud EELK vaimulikega, mille eesmärk oli koguda süvitsi andmeid isiklikest kogemustest ja tõlgendustest seoses nende kutsumusega. Informandid valiti tänu isiklikele kontaktidele, kus osalemiskriteeriumiks oli ordineeritus EELK-s ja aktiivne seotus kirikutööga. Kogutud andmed transkribeeriti, kasutades TalTechi tarkvara Tekstiks ja analüüsiti konventsionaalse sisuanalüüsi, induktiivse kodeerimise ja *pattern matching*-u meetodil. See metodoloogiline lähenemine võimaldas tuvastada mõttemustreid ja võrrelda neid kirjandusest saadud teadmistega, pakkudes uusi järeldusi EELK vaimulike kutsumusmotiivide kujunemise kohta. Kvalitatiivsed intervjuud ja temaatiline analüüs aitavad esile tuua kutsumusmotiivide kujunemise olulisemad aspektid, pakkudes süvendatud mõistmist vaimulike kutsumusest lähtuvalt nende isiklikest kogemustest ja sotsiaal-kultuurilisest kontekstist.

Lühiülevaade probleemi senisest uurimisest

Kuigi vaimulike kutsumusmotiivide uurimine on maailmas leidnud teatavat kajastust, keskendudes enamasti respondentide isikutunnustele nagu sugu või rass ja sellele, kuidas need kutsumust mõjutavad, tuleb tõdeda, et EELK vaimulikega pole (nii Eestis kui välismaal) analoogseid uurimusi tehtud. Üksiti on ka antud uurimustöös rõhuasetus mõnevõrra erinev nendest töödest, mis mujal maailmas on tehtud. Nimelt pole uurimusteema keskmeks mitte see, kuidas ühest või teisest soost/rassist inimesed tulevad toime oma kutsumuse kultiveerimisega vaid see miks on keegi üldse otsustanud saada EELK vaimulikuks ehk uurimusküsimuse perspektiiv on oluliselt fundamentaalsem. Teisisõnu, kuigi olemasolevad uurimused on valdkonnas laialdaselt esindatud, kipuvad need keskenduma aspektidele, mis antud uurimuse kontekstis ei ole esmaseks prioriteediks. Kokkuvõttes pean ma Eesti luterlike vaimulike uurimist oluliseks, sest seni on tegemist uurimata valdkonnaga.

Lühiülevaade allikatest

Uurimustöö teoreetilise poole aluseks on Piibel ja usutunnituskirjad. Lisaks toetun Eesti Kirikute Nõukogu poolt väljastatud artiklite ja uurimuste kogumikule "Kuhu lähed Maarjamaa?" (2016) ning Arne Hiobi "Luterliku dogmaatika alustele" (2013), mis koos Tõnu Lehtsaare "Sissejuhatus religioonipsühholoogiasse" (2013) ja koostöös Kaido Soomiga valminud "Homileetika" (2005) moodustavad olulise teoreetilise tausta uurimuse jaoks, lisades uurimusele psühholoogilise ja homileetilise dimensiooni, süvendades arusaama vaimuliku kutsumusest ja jutlustamiskunstist. Need tekstid pakuvad väärtuslikku konteksti ja teoloogilist tausta, aidates paremini mõista luterliku vaimuliku ameti ajaloolist ja doktrinaalset raamistikku. Peale selle toetun kuuele välismaisele allikale, mida saab kategoriseerida nelja põhilise rühma alla. Esiteks, kvalitatiivsete süvaintervjude raames tuginen Erin Johnstoni ja David Eagle'i uurimusele "Expanding the Horizontal Call: A Typology of Social Influence on the Call to Ministry" (2023) ning Kathleen Steevesi tööle "Experiencing a Call to Ministry: Changing Trajectories, Re-Structuring Life Stories" (2017). Need uurimused pakuvad sügavat sissevaadet vaimuliku kutsumuse isiklikku ja sotsiaalsesse dimensiooni. Teiseks kategooriaks on küsimustikud ja küsitlused nagu "Heeding the call: seminary enrollment and the business cycle" (Hughes, Mitchell ja Molinari 2011) ja "Psychological Types of Male Evangelical Missionary Personnel Training in England: A Role for Thinking Type Men?" (Craig, Horsfall, ja Francis 2005) valgustavad vaimuliku kutsumuse valiku majanduslikke ja psühholoogilisi aspekte. Need uurimused avardavad arusaama kutsumusest, näidates, kuidas välised tegurid ja isiksuseomadused mõjutavad inimesi vaimulikuks saamise protsessis. Kolmandaks, autobiograafiline kirjeldus "Encountering God in a call to ministry" (McCamis 2020) pakub isiklike lugusid ja kogemusi, mis aitavad mõista vaimuliku kutsumuse olemust ja selle mõju indiviidi elule. See allikas toob esile vaimulikuks saamise teekonna keerukuse ja mitmekesisuse. Neljandaks, fenomenoloogiline uurimus "The Convergence of Ministry, Tenure, and Efficacy: Beyond Speculation Toward a New Theory of Pastoral Efficacy" (Strunk, Milacci ja Zabloski 2017) annab teoreetilise raamistiku, mille abil saab analüüsida vaimuliku ameti mõju ja tähendust koguduse ja üksikisiku jaoks. See uurimus aitab sügavamalt mõista, kuidas vaimuliku amet võib mõjutada nii indiviidi kui ka kogukonna elu. Kokkuvõttes moodustab Pühakiri ja usutunnituskirjad uurimustöö teoreetilise aluse ning teised allikad uuringu tausta, pakkudes mitmekülgset vaadet vaimuliku kutsumusele ja ametile erinevatest perspektiividest. Iga allikas omab erilist panust arusaamisse vaimuliku kutsumuse ja ameti kujunemisest, aidates luua terviklikku ja koherentset ülevaadet uurimisvaldkonnast.

Töö koostamisel ette tulnud raskused

Nagu eelnevalt mainitud, ei ole Eestis teostatud analoogseid uurimusi, mistõttu oli vajalik toetuda peamiselt välismaistele allikatele. Väliskirjanduses esile tõusnud identiteediga seonduvad tegurid, nagu rass ja sugu, ei ole käesoleva uurimuse fookuses, muutes analüüsi ja teiste uuringute leidudega võrdlemise keerukamaks. Teisiti öeldes, raske oli leida asjakohaseid võrdluskohti, kuna Eestis spetsiifilisi kultuurilisi ja sotsiaalseid kontekste arvestades, ei pruugi välismaal oluliseks peetud tegurid olla käesoleva uurimustöö raames relevantset. Antud olukord demonstreerib selgelt, et kutsumuse kujunemise uurimine, jättes kõrvale muud identiteediga seotud faktorid, on nii Eestis kui ka laiemalt maailmas harva esinev.

Töö struktuur

Töö koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Esimene osa annab ülevaate vaimuliku kutsumusest ja võimalikest teguritest, mis võivad saada kutsumusmotiivi kujunemisel määravaks. Lihtsamalt öeldes, kirjeldasin potentsiaalseid motiive, mis võivad viia vaimulikuks ordineerimiseni. Teises osas analüüsisin uurimustöö tarbeks tehtud intervjuusid ning võrdlesin neid väljatoodud akadeemilise kirjandusega, otsides kattuvuskohti omalt poolt kogutud empiirilise materjali ja väljaotsitud kirjanduse vahel. Empiirilise osa struktuur tulenes intervjuu küsimustest. Ehk siis jaotasin tulemused nelja alapeatükki: isiklik usuline areng, kutsumuse kujunemine, haridus ja mentorid/eeskujud, kiriklik teenistus. Empiirilisele osale järgneb analüüsi tulemusi ja laiemalt uurimustööd kokkuvõttev osa.

1. TEOREETILINE OSA

Käesoleva töö teoreetiline osa loob varasemate uuringute põhjal raamistiku EELK vaimulike kutsumusmotiivide süvendatud analüüsiks. Lähtudes eeldusest, et kutsumusmotiiv on mitmetahuline nähtus, käsitletakse töös, kuidas erinevad tegurid – alates isiklikust usulistest veendumustest kuni kogukondlike ootusteni – mängivad rolli vaimulikuks saamise protsessis. Selline holistiline lähenemine võimaldab paremini mõista vaimulike kutsumusmotiivide kompleksust ja nende rolli EELK-s ning laiemalt Eesti religioosses ja sotsiaalses kontekstis.

Kutsumusmotiiv viitab sisemisele tõukele või veendumusele, mis innustab inimest pühendumise kindlale elukutsele või tegevusele, kandes erilist tähendust religioossetes kontekstides, kus see seostub sageli Jumalikust allikast tuleneva kutsega (Steeves 2017: 57). Piiblist lähtuvalt võib öelda, et kutsumuse annab Jumal või see tuleb Jumalalt: „Tema on see, kes on pannud mõned apostleiks ja mõned prohveteks ja mõned evangelistideks, mõned karjaseiks ja õpetajaiks, et pühi inimesi valmistada abistamistöole Kristuse ihu ülesehitamiseks,“ (Ef 4: 11-12) Vaimulike puhul peegeldab kutsumusmotiiv seda sügavat sisemist veendumust või kogemust, mis suunab neid vaimuliku ameti valimisele, kajastades nõnda isiklikku usulist veendumust (Kilemit 2016: 93) kui ka soovi teenida oma kogukonda religioosse juhina (Hiob 2013: 228). Selline kutsumus on mitmetahuline, põimides endas usulisi, sotsiaalseid ja isiklike dimensioone, mille mõistmine nõuab põhjalikku teoreetilist ja empiirilist lähenemist (EELK koduleht). Uues Testamendis on Pauluse ilmutuse kogemine Damaskuse teel näide, kuidas Jeesus Kristus ise kutsub teda kristluse levitajaks paganate seas (Ap 9: 1-22). Varasemates uuringutes on vaimuliku kutsumuse teemat käsitletud erinevatest vaatenurkadest. Näiteks uurimus "Expanding the Horizontal Call: A Typology of Social Influence on the Call to Ministry" toob esile sotsiaalsete suhete olulisuse kutsumuse kujunemisel, viidates vajadusele arvestada kogukonna toetuse mõjuga vaimulikuks saamise protsessile (Johnston ja Eagle 2023: 68). Valdavalt annavad sedalaadi välismaised allikad ülevaate kutsumuse kujunemisest sotsiaalsest perspektiivist, rõhutades vajadust mõista, kuidas individuaalsed kogemused, usulised veendumused ja kogukondlikud ootused lõimuvad vaimuliku kutsumuse kujunemisel. EELK õpetuse aluseks olevate usutunnistuskirjade kontekstist lähtuvalt saame aimu, mida vaimuliku ameti ülesanded endast

kujutavad, millest on omakorda võimalik tuletada, mis laadi inimesed kõige enam on taolise eluvaliku valmis tegema

1.1 Vaimuliku amet EELK-s

Kõige aluseks on Piibel, milles erinevaid kutsumusmotiivi käsitlusi on, sõltuvalt tõlgendusest, loendamatu hulk. Piiblis on välja toodud nii kutsumuse teke, milleks on reeglina Jumal, kui ka algsete apostlite suunised, milline peab üks õige vaimulik olema. Jumal, kui kutsumuse seadja, leiab näiteks kajastust järgnevates salmides: „Mulle tuli Issanda sõna; ta ütles: „Enne kui ma sind emaigus valmistasin, tundsin ma sind, ja enne kui sa emaüasast välja tulid, pühitsesin ma sinu: ma panin su rahvastele prohvetiks.“ Aga mina ütlesin: „Oh Issand Jumal! Vaata, ma ei oska rääkida, sest ma olen noor.“ Kuid Issand ütles mulle: „Ära ütle: ma olen noor, vaid mine kõikjale, kuhu ma sind läkitan, ja räägi kõike, mida ma sind käsin. Ära kardata neid, sest mina olen sinuga, ja päästan sinu, ütleb Issand.“ Ja Issand sirutas oma käe ning puudutas mu suud; ja Issand ütles mulle: „Vaata, ma annan oma sõnad sulle suhu.““ (Jr 1: 5-9). Vaimuliku ameti olulisust ja vastutust rõhutab ka Pauluse esimene kiri Timoteosele, kus ta kirjeldab vaimuliku kvalifikatsioone ja nende rolli koguduse juhtimisel: "See on ustav sõna. Kui keegi igatseb ülevaatajaametit, siis ta igatseb üllast tööd. Ülevaataja peab siis olema laitmatu: ühenaisemees, kaine, mõõdukas, kombekas, külalishahke, osav õpetama, kes ei ole joomar ega kakleja, vaid leebe, rahupüüdlük ja rahahimuta, kes oma peret hästi juhatab ja kelle lapsed elavad kuulekuses ja kõigiti väärakalt. Sest kui keegi ei oska juhata oma peret, kuidas ta võib kanda hoolt Jumala koguduse eest? (1Tm 3: 1-5). See kirjakoht kirjeldab, kuidas vaimuliku juhtivat ja eeskujulikku rolli koguduses toetatakse nii kirikliku traditsiooni kui ka Piibli õpetuste kaudu, peegeldades vaimuliku ameti mitmekülgust ja olulisust kristlikus kogukonnas.

Augsburgi Usutunnistus ja Konkordiavormel annavad konkreetse selgituse luterliku vaimuliku ameti olemusest ning Arne Hiobi "Luterliku dogmaatika alused" (2013) pakub põhjaliku ülevaadet vaimuliku ameti ajaloolisest arengust ja teoloogilisest alusest, eriti luterlikus traditsioonis. Need allikad kajastavad, kuidas vaimuliku ameti mõistmine ja praktika on aegade jooksul kujunenud, põimudes sügavalt reformatsiooni teoloogiliste rõhuasetustega. "Luterliku dogmaatika alused" rõhutab, kuidas Martin Lutheri reformatsioon muutis radikaalselt arusaama vaimulikust ametist, asetades suurema rõhu individuaalsele kutsumusele ja koguduse rollile vaimulike ametisse seadmises (Hiob 2013: 228). Oli ju

Luther ise see, kes jäänud äikesetormi kätte ning lubanud eluga pääsemise järel mungaks astuda, nii ka tegi (Brecht 1985: 48). Lutheri vaatepunktist polnud vaimulik amet kõrgem või eraldiseisev ilmikute omast, vaid pigem teenimisvõimalus koguduse seas. Lutheri teoloogia keskmes on mõte, et kõik ristitud kristlased osalevad üldises preesterluses, mis seab kõik usklikud võrdsesse positsiooni Jumala ees (Hiob 2013: 228). Augsburgi Usutunnistus, mis esitati 1530. aastal Saksa-Rooma keiser Karl V-le, kinnitab luterliku usu põhitõdesid, sealhulgas vaimuliku ameti mõistmist. Usutunnistuses käsitletakse vaimuliku ameti tähtsust evangeeliumi ja sakramentide jagamisel koguduses, rõhutades, et vaimulik amet on Jumala poolt seatud selleks, et hoida ja edastada õiget õpetust ning jagada pühi sakramente (Augsburgi Usutunnistus 2014: 7-9). Konkordiavormel, mis koostati 1580. aastal lahkhelide lahendamiseks luterlikus kirikus, süvendab arusaama vaimuliku ametist kui vahendist, mille kaudu Jumal annab oma armu ja tugevdab usku. Vormel toetab Augsburgi Usutunnistuse õpetusi, rõhutades vaimuliku ameti jumalikku päritolu ja selle keskset rolli sakramentide õige haldamise ning õige õpetuse säilitamisel kirikus (Konkordiavormel 2014: 4-6).

EELK vaimuliku amet kujutab endast Kristuse poolt seatud karjase-, kuulutamis- ja teenimisametit, mis hõlmab piiskopi, preestri ja diakoni ametiastmeid. Selle ameti olemus on õpetamine, kuulutamine, sakramentide talitamine ning kirikukorra rakendamine. Vaimuliku amet antakse ordinatsiooniga, kus diakoniks või preestriks võib ordineerida isiku kõrgema teoloogiaharidusega, kes on sooritanud eksamid ja kelle peapiiskop on tunnistanud selle ameti vääriliseks (EELK Usuteaduse Instituudi koduleht). Iga ametiülesanne peegeldab kiriku teenimis-, õpetamis- ja kuulutamissmissiooni. Piiskop vastutab õpetuse ja vaimulike ordineerimise eest, kandes apostlite järjepidevust ja juhtides kirikut. Preester ehk kirikuõpetaja on koguduse karjane, kes juhib jumalateenistusi, teeb hingehoiutööd ja vastutab kirikukorra eest. Diakon keskendub evangeeliumi kuulutamisele ja ligimese teenimisele, toetades koguduse üldist elu ja teenides abivajajaid (EELK koduleht). Nagu kirjutab Meeli Lepik raamatus „Homileetika“ (2005), pidas üks tuntumaid 19. sajandi jutlustajaid Charles Simeon, vaimulikku Jumala saadikuks, kelle kaudu Kõigeväeline kõneleb rahvaga (Lehtsaar ja Soom 2005: 17).

Kokkuvõtteks, allikad rõhutavad vaimuliku ameti keskset rolli evangeeliumi kuulutamisel, sakramentide jagamisel ning koguduse teenimisel. Oma olemuselt on vaimulik Jumala sõna esindaja. Luterlikus traditsioonis on vaimuliku amet seega eluliselt tähtis kiriku toimimiseks ja liikmete vaimse heaolu tagamiseks. Sellest lähtuvalt on võimalik respondentidelt esitada küsimusi, stiilis: „Millal tundsate kindlalt, et soovite saada

vaimulikuks?“ ja „Millised vaimsed kogemused olid selle juures määravad?“ Küsimuste eesmärk on täheldada, kas intervjueeritavad võtavad omaks allikates mainitud väärtused. Teisiti öeldes, kas nende konkreetset arusaamad vaimuliku olemusest ühilduvad usutunnistuskirjades mainituga. Lisaks on kasulik küsida respondentidelt vaimuliku ameti definitsiooni. Saadud vastuseid võrreldakse uurimustöö analüütilises osas, et mõista, kuidas individuaalsed kogemused ja tõlgendused nendest kogemustest on kooskõlas vaimuliku formaalsete ametikirjeldustega.

1.2 Võimalikud kutsumusmotiivi alused

Kristlaseks saamise protsessi uurimisel on oluline arvestada John Loflandi ja Norman Skonovdi välja töötatud teooriaga, mis kirjeldab kuut erinevat kristlaseks saamise viisi. Need liigid pakuvad olulist teoreetilist raamistikku, mis aitab mõista pöördumise protsessi keerukust ja mitmekesisust. Loflandi ja Skonovdi teooria (Lehtsaar 2013: 87-88) kohaselt võib pöördumine toimuda järgnevalt:

- **Intellektuaalne pöördumine:** See pöördumisviis iseloomustab inimesi, kes jõuavad religioosse uskumiseni pikaajalise ja mõtestatud uurimisprotsessi tulemusel. See on tihti seotud teadliku teadmiste otsimisega ja usulise tõe järele küsimisega, mis lõpuks viib usulise veendumuse ja valgustatuse äratundmiseni.
- **Müstiline pöördumine:** Selle pöördumistüübi korral toimub usuline kogemus äkitselt ja intensiivselt, sageli ilmutusliku või ekstaatilise kogemusena. Iseloomulik on see, et inimene on selles protsessis pigem passiivne vastuvõtja, nagu näiteks apostel Pauluse pöördumine Damaskuse teel.
- **Eksperimentaalne pöördumine:** See tüüp hõlmab järkjärgulist muutumist, kus inimene hakkab oma elus rakendama usulisi tõekspidamisi vastusena elukriisile või suurele väljakutsele. See on justkui katsetamine uue identiteediga, mis lõpuks võib viia täieliku pöördumiseni.
- **Afekttiivne pöördumine:** Afekttiivne pöördumine on seotud emotsionaalse ärkamisega, mis sageli kaasneb tugeva kogukondliku kuuluvustundega. See võib alguse saada ühisest religioosest tegevusest või grupikogemusest, mis toob kaasa uue elualguse tunde.

- **Äratuslik pöördumine:** Äratuslik pöördumine toimub tihti karismaatilise juhi või jutlustaja mõjul, kes suudab inimestes esile kutsuda vaimse ärkamise. See võib hõlmata massilisi ärkamiskoosolekuid või evangelistlike sündmusi, kus inimesed tunnevad jumalikku kutset.
- **Sunnitud pöördumine:** Sunnitud pöördumine on seotud väliste jõudude või survega, mis sunnib inimest oma uskumusi muutma. See võib tuleneda sotsiaalsest, poliitilisest või isegi perekondlikust survest, mis paneb indiviidi oma vaateid või uskumusi kohandama.

Oluline on rõhutada, et viidatud uuringus peetakse pöördumise all silmas enamjaolt aktiivset otsingut ja valik, mida tihti suunavad lähedased suhted nagu pere ja sõbrad ning mõjutavad haridus ja kultuuriline taust. Lisaks, väärrib mainimist, et eksisteerib olukordi, kus inimene on ennast alati religioossena käsitleanud, mida käesoleva uurimustöö mitmel respondendil esines. Antud töö raames võib näiteks afektiivne ja eksperimentaalne pöördumine endas just sedalaadi usulisi määratlusi kajastada. Selline lähenemine aitab selgitada, kuidas usulised identiteedid ja kogukonna liikmeks saamise protsessid EELK-s väljenduvad. Sellest perspektiivist lähtuvalt saab uurimustöös püstitada järgmised kesksed küsimused, mis aitavad uurida vaimuliku kutsumuse kujunemist: „Milline on olnud Teie usuline areng: millal ja milliste asjaolude tõttu hakkasite end usklikuna määratlema?“ Vastused sellele küsimusele võivad anda esmaseid viiteid respondendi suhtele Jumalaga ning sealt edasi konkretiseerida seda, küsides täienduseks: „Kuidas on Teie eelnevad elukogemused mõjutanud Teie ettekujutust Jumalast? Teisiti öeldes: milline on Teie arusaam Jumalast?“ Need küsimused aitaksid avada respondendi teoloogilisi vaateid ja nende kujunemise tagamaid.

1.3 Vaimuliku ameti kujunemine teistes kultuuriruumides

Vaimuliku ameti kujunemine erinevates kultuuriruumides on mitmekülgne nähtus, mida on uuritud erinevate lähenemiste ja teoreetiliste raamistike kaudu. Mitmed uurimused on toonud esile, kuidas majanduslikud, sotsiaalsed ja isiklikud tegurid mõjutavad indiviidide otsust pühenduda vaimuliku ametile. Allpool on esitatud kokkuvõtte antud uurimustöö jaoks olulistest leidudest, mis on saadud viidatud allikate põhjal. Kuigi alapeatükkide jaotus on organiseeritud vastavalt valitud metoodikale, oleks võimalik uurimusi klassifitseerida ka teisiti, lähtudes nende sisust. Siiski, arvestades, et uurimismeetodi tähtsus võib konkreetsetel

juhtudel ületada uurimisobjekti enda olulisust (näiteks kui arutelud keskenduvad rassile, soole või majanduslikule staatusele), osutub valitud jaotus praktilisemaks.

1.3.1 Kvalitatiivsed süvaintervjuud

Erin Johnstoni ja David Eagle'i ning Kathleen Steevesi tööd on näited kvalitatiivsetest uuringutest, mis valgustavad kutsumuse teemat eri perspektiividest, tuues esile kultuurilised, sotsiaalsed ja isiklikud mõjutajad. Uurimus "Expanding the Horizontal Call: A Typology of Social Influence on the Call to Ministry" (2023) põhineb 36 süvaintervjuul, esimese aasta Master of Divinity (magistrantuuri) tudengitega ning jaotab respondendid kuute sotsiaalsesse tüüpi, mis mõjutavad kutsumustunde kujunemist: instigaatorid, eeskujud, tõlgendajad, kinnitajad, väljakutsujad ja kaastundjad. Uurimus toob välja, et hoolimata kutsumuse arusaamast kui Jumalalt saadud isiklikust kogemusest, on kutsumustunne sügavalt seotud sotsiaalsete suhetega, mis seda kujundavad ja toetavad. Töö rõhutab, et teised inimesed ei aita mitte ainult legitimeerida vaid ka esile kutsuda ja kinnitada isiklikku kutsumustunnet (Johnston ja Eagle 2023: 83-85). Kathleen Steeves'i uurimus "Experiencing a Call to Ministry: Changing Trajectories Re-Structuring Life Stories" (2017) keskendub naiste kogemustele, kes on hakanud kristlikuks vaimulikuks keskeas ning ilmneb, et paljud osalejad tajusid jumalikku kutset teenida Jumalat juba varases eluetapis, kuid piiratud võimaluste ja väheste eeskujude tõttu suundusid nad tavaliselt teistele karjääriradadele. Uurimus viitab seega erinevatele eluetappidele, mis võivad saada potentsiaalseteks takistusteks kutsumuse kujunemisel (Steeves 2017: 65-66).

1.3.2 Küsitlused

Uuringud "Heeding the call: seminary enrollment and the business cycle" (Hughes, Mitchell ja Molinari 2011) ning "Psychological Types of Male Evangelical Missionary Personnel Training in England: A Role for Thinking Type Men?" (Craig, Horsfall, ja Francis 2005) kasutavad küsitluste formaati andmete kogumiseks. Hughes, Mitchell ja Molinari (2011) uurimus analüüsib pastoraalseminari registreerumiste andmeid, uurides, kuidas majandustsükli muutused ja palgatingimused mõjutavad potentsiaalsete vaimulike otsuseid jätkata kraadiõpinguid, samal ajal kui Craig, Horsfall, ja Francis (2005) uurimuses koguti andmeid Myers-Briggsi Tüübiindikaatori (MBTI) küsitluse kaudu, et määrata kindlaks meessoost evangeelsete misjonäride psühholoogilised tüübid Inglismaal. Viimane neist

väidab, et "mõtlevad" inglise mehed on pigem vaimulikukutsumusega kui "tundvad" mehed, viidates, et mõtlemisele orienteeritud isikud eelistavad objektiivset tõe ja on seega altimad võtma juhirolli evangeelsetes kirikutes, kus rõhutatakse õiglust, tõe ja selget doktriini. See tulemus toetab varasemaid leide, mis näitavad, et "mõtlevad" mehed võivad olla eriti sobivad evangeelse misjonitöö jaoks, eriti rahvusvahelises kontekstis, kus võidakse eeldada objektiivsust, erapooletust ja probleemide "paksunahalise" lahendamise võimet (Craig, Horsfall, ja Francis 2005: 478-481). Hughesi, Mitchell ja Molinari uurimustöö tulemused näitavad, et otsused pastoraalseminari astumiseks on sõltuvad majandustsükli kõikumisest, tugevdades arusaama, et majanduslikud kaalutlused mängivad olulist rolli isegi neile, kelle peamine motivatsioon tundub olevat mittemateriaalne (Hughes, Mitchell ja Molinari 2011: 437).

1.3.3 Autobiograafiline kirjeldus

McCami kirjeldab oma autobiograafilises uurimuses "Encountering God in a call to ministry" (2020) võitlust leida kooskõla sisemise kutsumuse ja kirikupoolse kutsumuse vahel, rõhutades isikliku suhte tähtsust Jumalaga kutsumuse mõistmisel ja institutsionaalsete ning kultuuriliste takistuste ületamisel. McCami järeldas, et kuigi kiriku väline kutse on oluline, on sisemine kutse ja isiklik kohtumine Jumalaga need, mis tõeliselt toetavad ja annavad jõudu kutsumuse järgimisel, eriti kui teekond on täis väljakutseid ja ebakindlust. Ta rõhutab, et naiste puhul, kes tunnevad kutset pastoraalsele teenimisele, on need sisemised kohtumised Jumalaga, mis neid kõige raskematel hetkedel kannavad, kui nad seisavad silmitsi takistuste ja eelarvamustega kirikus ja ühiskonnas (McCami 2020).

1.3.4 Fenomenoloogiline uurimus

Uurimustöö "The Convergence of Ministry, Tenure, and Efficacy: Beyond Speculation Toward a New Theory of Pastoral Efficacy", mille autoriteks on Joshua Strunk, Frederick Milacci ja James Zabloski (2017), pakub sügavat sissevaadet sellele, kuidas pikaajalise teenistusega vaimulikud mõistavad oma ameti kestvust ja tõhusust. Oluliseks tulemuseks on avastus, et vaimuliku ameti kestvus ja efektiivsus ei kujune välja lineaarse protsessina, vaid pigem tsüklilisena, mida toidavad kaks omavahel tihedalt seotud kogemust: truudus pastoraalsele kutsumusele ja autentsuse arendamine kogukonnas. Need vaimulikud ei piira oma kutsumuse mõistmist pelgalt kirikuteenuste läbiviimisega, vaid näevad ennast

aktiivsete osalejatena kogukonna usuelu arendamisel. Uurimuses käsitletud pastoraalse teenistuse tsüklilise olemuse mõistmine rõhutab, kuidas vaimulike pühendumus ja pikaajaline teenistus kogukonnale loob sügavamad ja tähendusrikkamad suhted, mis omakorda toetavad nende teenimistöö tõhusust (Strunk, Milacci ja Zabloski 2017: 545-548).

Kokkuvõtteks, saab öelda, et antud allikaid saab minu uurimustöö analüütilises pooles rakendada nii eelnevates peatükkides tõstatatud küsimuste puhul ning nendest on võimalik luua kogumik uusi asjakohaseid küsimusi. Kuna siinse peatüki uurimused panid rõhu pigem indiviidide identiteedi omadustele ning kuidas need tegurid mõjutasid nende akadeemilist poolt, siis on minu läbiviidavates intervjuudes asjakohane tõstatada järgnevad küsimused: "Kuidas on Teie teoloogiline haridus mõjutanud Teie otsust ja valmisolekut saada vaimulikuks?" ja „Millised olid suurimad väljakutsed nendel õpingutel?“ Samuti annavad uurimused aluse küsimusele, mis käsitleb usuliste mentorite ja eeskujude mõju. Sellest tulenevalt on asjakohane uurida: "Millist rolli on mänginud usulised mentorid või vaimulikest eeskujud Teie kutsumuse ja vaimuliku identiteedi kujunemisel?" See võimaldab keskenduda sellele, kui määravaks võib pidada isiklike suheteid vaimulikuks vormumisel. Lõpetuseks, mitu uurimust toetavad ka küsimusi, mis pakuvad konteksti juba teenistuses olevate vaimulike arusaamadele nii igapäeva koguduse teenimisest kui ka võimalust teha tagasivaade respondentidel, kes saavad intervjuus läbi käia oma usulise arengu ja suhte Jumalaga. Sellest tulenevalt on tarvilik tõstatada järgnevad küsimused: "Kuidas on Teie kogemused koguduses teenides mõjutanud Teie arusaamu vaimuliku kutsumusest?" ja "Kas Teie teoloogiline maailmavaade on aastate jooksul kogudust teenides muutunud? Kui jah, siis kuidas?"

2. EMPIIRILINE OSA

Kuigi käsitletud teema võis olla mõne respondendi jaoks isiklikku laadi, siis hoolimata sellest tundusid vähemalt enamik vastanutest intervjuude käigus avatud oma mõtete ja seisukohtade jagamisel. Siiski on keeruline hinnata, kas avatus tulenes mugavusest minuga suhelda või teema iseloomust, mis ei tekitanud neis vastumeelsust. Enamik respondente paistsid mulle olevat ausad oma vastustes, kuigi mõningal juhul tajusin teatavat reserveeritust, eriti, mis puudutas kolmandate osapoolte nimetamist. Antud uurimustöö osa esimeses peatükis käsitelen intervjuude läbiviimise protsessi, sealhulgas kasutatud metodoloogiat, valimi valikut ning informantide teabe kogumist. Järgnevalt esitan intervjuude tulemused ja teen võrdleva analüüsi teoreetilise ja empiirilise osa tulemuste põhjal.

2.1 Intervjuu andmekogumisviisina

Intervjuu formaat tundus olevat kõige efektiivsem ja tulemusiandev lähenemisviis antud teema puhul. Arvestades, et tegemist on inimeste mitmekülgsete ja unikaalsete lugudega, siis alternatiivsed andmekogumis meetodid poleks võimaldanud piisavalt pädevat ja põhjalikku andmekogumit koostada. Valisin poolstruktureeritud intervjuud (*semi-structured interview*), mis võimaldas mul respondentidega vabalt suhelda, samas olid kaasatud teatud määral konkreetsed suunatud küsimused, et tagada, et intervjuu liigselt oma põhieesmärgist kõrvale ei kulgeks. Poolstruktureeritud intervjuude eeliseks on võimalus saada sügavamaid ja personaalsemaid ülevaateid kutsumuse võimalikest motiividest, mida pelgalt küsitlusankeetide abil ei pruugi ilmned. Sedalaadi intervjuu meetod kujutab endast mitte ainult võimalust uurida sügavuti osalejate tõlgendusi, vaid ka jälgida, kuidas nad oma mõtteid ja kogemusi sõnastavad, mis on oluline, et mõista nende käitumise ja hoiakute aluseid (Laherand 2010: 176-179). Intervjuudel kasutatud küsimustik oli jagatud nelja suuremasse teemaplokki, mis aitasid intervjuusid struktureerida ja vastuste analüüsi lihtsustada. Lisaks pidasin oluliseks vahetut suhtlust vastajatega, et jälgida nende reaktsioone ja süvendada arusaamu, mida kirjalikud vastused ei pruugi alati edastada. Selline lähenemine on oluline, kuna see võimaldas teha mul nõ koostööd oma intervjuueeritavatega, et saada selgust kust ja miks see motiiv siis ikkagi tuleb ja kujuneb.

2.2 Intervjuu valim ja teostamine

Intervjuud teostasin täielikult 2024. aasta märtsi kuu vältel. Intervjueeritavaid oli kokku kümme ja kõik olid ordineeritud EELK vaimulikud. Informantide valik toimus isiklike kontaktide kaudu, kellest enamikuga olin tutvunud kas kirikupraktika ajal, konkreetsete vaimulike kaudu või EELK vaimulike konverentsidel. Intervjuude asukoht, kuupäev ja kellaaeg lepidi suuremal osal juhtudel kokku e-posti teel. Kaheksa intervjuud toimusid füüsiliselt kohal olles, tavaliselt vaimuliku poolt määratud asukohas. Samas suurte vahemaade tõttu olin sunnitud kahel juhul viima intervjuud läbi *Zoom*'i vahendusel. Intervjuude ametlik ehk salvestuslik pool jäi keskmiselt 15 ja 50 minuti vahele. Sõltuvalt olukorrast võis sellele eelneeda või järgneda pikem arutelu enne või pärast ametlikku poolt ning kõikidel juhtudel oli 5-10 minuti pikkune tutvustusetapp, kus kirjeldasin intervjuu protseduuri. Enne intervjuu algust allkirjastasid kõik osalejad informeeritud nõusoleku vormi. Paberkanjal allkirjad saadi kümnest intervjuust kaheksalt ja ülejäänud kaks, mis toimusid virtuaalselt, said digitaalselt allkirjastatud. Selline lähenemine tagas, et kõik osalejad olid teadlikud uurimuse eesmärgist ning nõustusid oma osalusega, vastates uurimuse eetilistele nõuetele.

2.3 Meetodi kirjeldus ja valimi koostamise põhimõtted

Käesoleva uurimistöo meetodikas rakendatakse kvalitatiivset lähenemist, mis ühendab induktiivseid ja deduktiivseid elemente, võimaldades tuletada teoreetilisi mõistmisi otse andmetest. Meetodi kirjeldus hõlmab tekstide järjekindlat liigendamist ja avatud kodeerimise protseduure, toetudes varasemate uuringute ja teooriate integratsioonile, mis aitavad käsitleda ja analüüsida EELK vaimulike kutsumusmotive nende loomulikus kontekstis. Valimi koostamisel kasutati teoreetilist valimit, mis laienes jooksvalt, kuni saavutati teoreetiline küllastus, mis võimaldas mul süvendatult käsitleda andmeid ja nende tähendusi. Selline süsteemne ja järjepidev lähenemine aitab kaasa uurimuse kõrgele kvaliteedile ja usaldusväarsusele (Laherand 2010: 289).

Intervjueeritavatele selgitatakse esmalt nende õigusi. Kuna intervjuuküsimused võivad puudutada delikaatseid teemasid, küsitakse informandilt, kas ta saab aru, et küsimustele vastamine võib põhjustada ebamugavust. Et pinget leevendada, kinnitatakse veelkord üle, et tema poolt öeldut kasutatakse ainult teadusliku uurimise huvides. Isiku nime ei avaldata, samuti mitte tema töökohta. Uurimuses kajastatakse tulemusi anonüümselt

(respondent 1, respondent 2 jne). Kui intervjuus tuleb esile andmeid, mis võiks isikut tuvastada, jäetakse need uurimustöösse kirjutamata.

2.4 Intervjuude struktuur

Intervjuude struktuur koosneb neljast põhiplokkist, mille igaüks käsitleb erinevaid aspekte, mis on seotud vaimuliku kutsumuse ja identiteedi kujunemisega. Küsimuste plokid on moodustatud vastavalt teoreetilises osas käsitletud allikatele ja nende kokkuvõtetele, mis on ära märgitud iga peatüki lõpus.

- **Isiklik usuline areng:** See küsimuste plokk uurib informandi usulist arengut ja Jumala-käsitlust. Küsimused käsitlevad millal ja millistel asjaoludel informandid end usklikuna määratlema hakkasid ning kuidas varasemad elukogemused on mõjutanud nende ettekujutust Jumalast. Need küsimused on genereeritud teoreetilise osa peatüki "Võimalikud kutsumusmotiivi alused" allikate põhjal, kus käsitleti Loflandi ja Skonovdi teooriaid pöördumisprotsesside kohta ja nende mõju individuaalsele usulisele identiteedile.
- **Kutsumuse kujunemine:** Küsimused selles plokkis keskenduvad vaimuliku ameti tähendusele informandile ja faktoritele, mis mõjutasid nende otsust seda ametit pidama asuda. Küsimused põhinevad peatükis "Vaimuliku amet EELK-s" käsitletud allikatel, mis valgustavad vaimuliku ameti teoloogilisi ja praktilisi aspekte ning ametiga seotud ootusi ja kohustusi.
- **Haridus ja mentorid/eeskujud:** Selle ploki küsimused uurivad, kuidas teoloogiline haridus ja usulised mentorid või eeskujud on mõjutanud informandi kutsumust ja vaimulikku identiteeti. Küsimuste koostamisel on kasutatud peatüki "Vaimuliku ameti kujunemine teistes kultuuriruumides" allikaid, nagu Hughes jt. (2011), Craig, Horsfall ja Francis (2005), ning Steeves (2017), mis käsitlevad hariduse ja mentorluse mõju vaimulikuks saamise protsessis.
- **Kiriklik teenistus:** Viimane küsimuste plokk keskendub kogemustele koguduses teenimisel ja nende mõjule informandi vaimulikule kutsumusele ja teoloogilisele maailmavaatele. Need küsimused on formuleeritud "Vaimuliku ameti kujunemine teistes kultuuriruumides" peatükis esitatud allikate, nagu Strunk jt. (2017), McCamis

(2020), ja samuti Johnstoni ja Eagle'i (2023) töö põhjal, mis rõhutavad koguduseteenistuse tähtsust vaimuliku professionaalse arengu kontekstis.

Intervjuude läbiviimisel kasutatud küsimuste kogumik on uurimustöösse lisatud Lisa nr 1 all.

3. EMPIIRILISE OSA ANDMETE ANALÜÜS

Käesolevas osas teen ülevaate kümnest läbiviidud intervjuust ja tuginen nende analüüsis neljale primaarsele küsimuste- või teemadeplokile, millest esimene puudutab informantide usulist arengut, teine käsitleb kutsumuse kujunemist, kolmas õpinguid, mis olid otseselt seotud vaimulikuks saamisega ning neljanda ploki rõhk on vaimulikuna töötamise kogemustel.

3.1. Isiklik usuline areng

3.1.1 Kristlaseks saamine

Selleks, et mõista sügavuti, kuidas inimesed end usklikuna määratlevad ja millised sündmused või asjaolud on nende usulist arengut kõige enam mõjutanud, küsisin intervjuueeritavatelt järgneva küsimuse: “Milline on olnud Teie usuline areng? Millal ja milliste asjaolude tõttu hakkasite end usklikuna määratlema?” Selle küsimuse vastused aitavad luua konteksti, mis võib anda tugevaid viiteid kutsumuse kujunemise arengule.

Kristlaseks saamist võib käesolevas kontekstis käsitleda kahe erineva trajektoori kaudu: esiteks, isikud, kes on sündinud kristlikku perre ja on end järjepidevalt kristlastena määratlenud; teiseks, need, kes on usku pöördunud vabatahtlikult, tavaliselt teismeliseeas või varases täiskasvanueas. Uurimuse andmetel jagunevad vastajad peaaegu võrdselt mõlema kategooria vahel: kuus isikut teatasid, et on end tundnud kristlastena kogu elu, samas kui neli kirjeldasid, et nad astusid kristlikku usku hilisemas eluetapis.

Respondent 1: ...ütleme umbes pooleteistkuuselt, kui mind ristiti. Ma ilmselt veel ei suutnud ennast ise usklikuna määratleda, aga ma arvan, et sealt see asi hakkas peale, et mul on olnud õnn kasvada kristlikus peres.

Respondent 2: See juhtus umbes 90-ndate aastate keskel, kui ma olin alla 30 aasta vana. Siis minu isiklik elu pöördus umbes sellisesse suunda, mida ma ei osanud enam seletada oma isiksuse omaduste, oma kasvatus ja hariduse kaudu. [...] Ühest küljest süvenevad teadmised religiooni ja kristluse kohta, teisest küljest minu isiklik, niisugune segadus, sisemine segadus, viis lõpuks selleni välja, et ma ühinesin ühe luterliku kogudusega.

Oluline on ka märkida, et neljal respondendil oli isa vaimulik.

Respondent 3: *Ma ei hakanudki. Ma sündisin sellisesse peresse, kus oli vaimulik.. Mu vanaisa teenis paari kogudust.*

Kuna enamus intervjueeritustest, välja arvatud üks, sündisid okupatsiooniajal, kogesid need, kelle pered olid kristlased, teatavat ühiskondlikku survet. Sõltumata sellest, kas see surve avaldus otsese ahistamisena või oli tegemist üksnes teatud ühiskondlike hoiakutega, jääb mulje, et see ei mõjutanud nende usku negatiivselt. Pigem tundub, et väline surve kas süvendas nende usku või jättis selle muutmata.

Respondent 4: *Mina sündisin nõukogude ajal. Siis koolist ei öeldud, et kirikus ei tohiks laps käia. Käisin juba ennem. Noh, siis öeldi, et lootusetu juhtum. [...] Selle sees kasvamine on tegelikult olnud ikkagi põlvest põlve. Minu vanavanemad on kirikuga seotud, kõik teised on olnud ja nõnda edasi. Selles mõttes see on selline perekonna traditsioon.*

Respondent 5: *Kui ma läksin esimesse klassi, klassijuhatajale öeldi, et klassis on kaks last probleemsetest peredest. Ühe vanemad olid alkohoolikud. Teine olin mina.*

Näiteks nendest, kes kristlasteks said hilisemas elus, tegid kaks respondenti seda usulise ärkamise vaimus, kas 80-ndate lõpus või 90-ndate alguses.

Respondent 6: *80-te aastate lõpul, üldise usulise ärkamise ajal, mina läksin kõigepealt, võtsin raamatud riulist kodus välja, mis olid Piibel, lauluraamat ja läksin kirikusse.*

Seega võib järeldada, et peamised tegurid, mis mõjutasid usulist arengut, olid perekondlik kristlik taust ja ühiskondlikud muutused, nagu usuelu normaliseerumine ja taasaktsepteerimine. Vaid ühel juhul tuli esile, et inimese pöördumine Kristuse poole oli täielikult isikliku valiku tulemus ja juhuslik, eristudes seeläbi teistest, kelle usuelu oli mõjutatud väliste tegurite poolt.

Respondent 7: *...ma mäletan, et ikkagi teatud surmahirm tuli, et mis pärast surma saab. Noh, konkreetselt selline küsimus, et mis siis kui nüüd... Et, et kõik see kokku, et sellised usulised küsimused ja siis ma hakkasin nagu ise otsima ja lõpuks jõudsin niimoodi siis ühte kirikusse kirikute ööl esimest korda.*

Teisisõnu, laiem ühiskondlik hoiak mängib äärmiselt olulist rolli ja see võib avaldada mõju mitmel moel: ahistamise korral võib see tugevdada juba olemasolevate kristlaste sidet oma usuga, samas kui paradigma järsk muutumine on kaasa toonud olulise hulga inimesi, kes

hakkasid end kristlastena määratlema ja leidsid tee usuni. Kahel juhul oli selgelt märgata, et perekond ja seeläbi kaudselt ka respondent olid võimude poolt ahistatud.

Respondent 5: „*Ei saa ju kirikuõpetaja naine kooli minna. Lastega kokku puutudes oli kahjulik lastele*“.

Kontrastina tõi üks vaimulik välja, et kuigi tema pere oli järjekindlalt ateistlik, "mässas" ta oma pere vastu, hakates kristlaseks.

Respondent 8: *Isa oli kommunist. Ise, paadunud ateistina, poisikesena, unistasin sellest, et kui ma saan rattaload - tollel ajal oli niimoodi, et 14 aastaselt sai - siis ma sõidan rattaga kuskile maakirikusse ja hakkan seal aknaid sisse loopima. [...] Ja ma tegin endamisi sellise nagu lepingu Jumalaga, et ma teen sellise teadusliku eksperimendi. [...] Ja siis hakkaski see ateismi skepsis.*

3.1.2 Jumala definitsioon

Jumala määratlemine võib pakkuda olulist vihjet selle kohta, kuidas isik on usuni jõudnud, mis omakorda aitab mõista, kuidas on tema kutsumus kujunenud. See, kuidas inimene Kõigeväelist defineerib, annab alust oletada, millist laadi pöördumine on aset leidnud. On oluline märkida, et mõningatel juhtudel jäi intervjuueeritava vastus siiski liiga ebamääraseks, et paigutada ta ühte kindlasse raamistikku, mistõttu oli vajalik määrata talle kaks või enam pöördumise kategooriat. Selleks tarbeks sai respondentidelt küsitud: Kuidas on Teie eelnevad elukogemused mõjutanud Teie ettekujutust Jumalast? Teisiti öeldes: milline on Teie arusaam Jumalast?

Respondent 7 - Afektiivne pöördumine: kirjeldus Jumalast kui isafiguurist, kes on autoriteetne, kuid toetava kohaloluga, peegeldab emotsionaalset ärkamist ja isiklikku suhet Jumalaga, mis on tugevasti mõjutatud tema isiklikust elust ja kasvamisest ilma isata.

Respondent 7: *Võib-olla Jumal on isa nagu isa peaks olema ja selline, kes meid on loonud, aga kes meid ei hülga või maha ei jäta, ei lükka kõrvale vaid samas näeb vaeva meiega – teeb tööd, kannatab meid ära. Et see on noh, minu jaoks on olnud üks oluline mõte... võib-olla alati. See isa mõiste, lähtuvalt isiklikest kogemustest.*

Respondent 10 - Afektiivne pöördumine: keskendub Jumala lunastavatele ja ohverdavatele aspektidele, eriti märkides Jeesuse Kristuse rolli päästjana. Tema

kommentaariid peegeldavad traditsioonilist kristlikku arusaama Jumala olemusest kui armuline ja õiglane.

Respondent 10: *Vaadake, alandlikkus ütleb, et seal saab ainult tunda aukartust, sest kui keegi arvab, et tema saab selle mingisugustesse õpetuslausetesse panna... Vaadake, ma ei tea kas te sellest aru saate, et kõige õnnistavam kogemus on see, kui inimene mingil hetkel tunneb seda mida ütleb Paulus: „Ei ela mina vaid elab Kristus minu sees.“ Vaadake, siis on kõik kuidagi paigas.*

Antud respondendi seisukohta mõjutas tugevalt tema varajane lapseõlv, kui küüditamislaine läks temast ja ta lähedastest napilt mööda, aga ta nägi väikse lapsena pealt, kuidas inimesi kodust välja aeti ja minema viidi.

Respondent 10: *Tähendab, ma nägin pealt 49. aasta küüditamist. Ja see, see on noh mind nii traumeerinud, et see on niisuguse õudusunenäona ikka nii jäänud, vaatamata sellele, et 75 aastat saab. [...] Ma nägin akendest, kuidas nad tulid ja kuidas püssimehed olid saatjaks.*

Respondent 8 - Intellektuaalne/eksperimentaalne pöördumine: räägib alguses Jumalast filosoofilistes terminites, meenutades aega, mil ta nägi Jumalat pigem filosoofilise kontseptsioonina kui isikliku Jumalana. Aastate jooksul on tema vaade arenenud nägemaks Jumalat kui ülimat ja fundamentaalset vaimolendit, kes on õiglane ja kes ei saa olla pelgalt armastuse definitsioon, sest see piiraks tema olemust ja viiks meid ekslike loogiliste järeldusteni.

Respondent 8: *Ja noh, mis ma siis oskan öelda. Noh, see nagu kristlaste Jumal on: ülimate vaimolend. Hoomamatu, käega katsumatu, aga siiski ennast avaldav. Varjatud Jumal. [...] Aga alternatiivne Jumalapilt, millele ma otsustavalt vastandun on see, et Jumal on lõputu armastus. Ja kui sellega järjekindel olla, siis jõuame ka selleni, et põrgut kui sellist ei ole. Asjad lähevad väga lappama, see ei saa kuidagi moodi olla tõsi. Ja armastus ei tähenda seda, et Jumal võikski olla vihane ja lausa kuri. Kui ta on õiglane Jumal, kui Jumala kvaliteediks on õiglus, siis õiglane Jumal ei saa kohelda võrdselt sarimõrtsukaid ja pühakuid.*

Respondent 5 - Eksperimentaalne pöördumine: tema kirjeldus Jumalast kui juhust oma elus viitab järkjärgulisele muutumisele. Jumal kui mentor, kes aitab tal navigeerida elu otsuste ja väljakutsete üle.

Respondent 5: *Temale on kõik lubatud. Tema võib kõike teha. Ja hirmus on elava Jumala kätte langeda, aga ime on see, et ta armastab ja keegi ei saanud teda sundida. Armastus on tema suverääne otsus. Ja see, et ta on minu palveid kuulnud... Ta ei peaks neid kuulama. Mitte mingit vajadust ei ole Jumalal olla halastav või armuline. Et ta nüüd on, seda ei oska mina mitte kuidagi ära seletada. [...] Selletõttu on võimalik igal ajal ja igas olukorras teda usaldada, tema peale loota.*

Respondent 3 - Müstiline pöördumine: kirjeldab Jumalat kui kedagi, kes on üllatav ja kõikjal kohalolev, viidates kogemusele, mis on seotud müstika ja ootamatute ilmutustega. Ta toob esile Jumala, kes on seotud inimelu peensustega, säilitades samal ajal huumorimeelt ja saladuslikkust.

Respondent 3: *Ma arvan, et Jumal oskab üllatada. Jumal kindlasti ei ole väiklane. Ja Jumal on kõigeväeline, et ta on igal pool. Ja huumorimeel on ka kindlasti Jumalal. Ja ma arvan, et me inimestena, ka kirikus, me väga sageli ei tea ka Jumalast kõike ja siis me oma arvamust väljendame Jumala arvamusena.*

Respondent 1 - Eksperimentaalne pöördumine: kirjeldab Jumalat kui jõu ja turvalisuse allikat, tundub läbivat järkjärgulist muutumist, kus ta rakendab oma usulisi tõekspidamisi vastusena elu väljakutsetele.

Respondent 1: *Jumal on ka jõud. Et ta annab mulle tugevust ja kindlust. Et kui ma selle osaduse katkestan, siis ma tunnen ennast kaitsetuna ja abituna. Sellist personaalset kuju jumalast... ei saa teha pilti ega kuju. Et rohkem võib teda iseloomustada tema omadustega, mis temal on ja mida me nagu tunnetame. Aga jah, kõik see, mis on hea, ilus, mis annab meile kindluse, kõik see tuleb Jumalalt. Ja sellepärast mina isiklikult vajan Jumalat. Ma ei taha temast ilma jääda.*

Respondent 2 - Intellektuaalne/afektiivne pöördumine: väljendab sügavalt isiklikku suhet Jumalaga, rõhutades interaktiivset ja reageerivat olemust. Ta näeb Jumalat oma elu lahutamatu osana, juhendades ja mõjutades tema tegusid ja otsuseid, eriti oma pastoraalses töös. Kirjeldus Jumalast kui kõige loojast viitab teadlikule ja pikaajalisele teadmiste otsimisele.

Respondent 2: *Tänapäeval loomulikult ma usun kolmainu Jumalasse ja olen selle üle palju mõelnud. Minu Jumalakujutus: ta on kõige alus, kõige looja ja minu elu absoluutne,*

kujundaja. Ilma temata mind ei oleks. Ilma temata ma ei teeks mitte midagi. Ja tema määrab minu rolli ja kasu siin maailmas.

Respondent 6 - Intellektuaalne/äratuslik/müstiline pöördumine: arutleb Jumala kontseptsiooni üle müsteeriumi ja loomuliku ilmutuse kaudu. Jumal kui kõikjal looduses kohalolev jõud, millega Respondent 6 peegeldab intellektuaalset uudishimu ja teadlikku otsingut usulises mõistmises. Ta näeb Jumalat kui entiteeti, kellega võib kohtuda looduses, kus loomise aktis on Jumal nii transtsendentne kui ka immanentne.

Respondent 6: *Võib-olla üks olulisemaid asju on see, et Jumal on oma poja Jeesuse Kristuse saatnud. Jumal on kirjutanud Pühakirja. [...] Võiks öelda, et minus võiks olla ka mingit müstikat, et olen ma ju selline inimene, kes väga palju loodust tähele paneb, et mul on ka mingeid loomulikku religioossuse ilminguid, et Jumalat õpime tundma looduses.*

Respondent 4 - Äratuslik/intellektuaalne pöördumine: selgitab Jumalat kasutades Trinitaarset valemit: Isa, Poeg ja Püha Vaim. Ta rõhutab Jumalat kui Loojat ja igavesti kohalolevat jõudu elus läbi Püha Vaimu, peegeldades traditsioonilist doktrinaalset seisukohta Jumala olemuse kohta.

Respondent 4: *Aga Jumal loojana, isana. See on järjest kindlamaks saanud minu jaoks ja erinevaid selliseid filosoofilisi ja astronoomia asju uurides kõneleb see Jumalast kui kõiksuse loojast, mitte ainult maailma loojast. Ja Jeesus, Jumala pojana, seal ei ole vaja midagi selgitada, nii see on. Ja noh, Püha Vaim on siis ikkagi see ju millega Jumal on meiega alati. Kui seda ei oleks, siis meid ei oleks olemas.*

Respondent 9 - Afektiivne pöördumine: keskendub Jumalale kui armastavale ja kõikvõimsale figuurile, vaadeldes Teda peamiselt kui isafiguuri, kes pakub tuge ja juhtimist. Tema definitsioon hõlmab isiklikku puudutust, nähes Jumalat kui moraalse ja vaimse jõu pakkujat.

Respondent 9: *Ta on looja, ta on kõikjal ja ta on kirjeldamatu. Ta on inimsõnadega üldse väljendamatu. Kindlasti on see, et ta on kõikvõimas, selles ma ei kahtle üldse. Ma ei ütle, et ta juhib iga sammu. [...] Jumal on selline, kes on armastav ja selline, pigem isakuju minu jaoks.*

Järgnev tabel annab ülevaate, milliseid pöördumisi kõige rohkem respondentide hulgas esines. Pöördumise tüübid põhinevad Loflandi ja Skonovdi teorial (Kilemit 2016: 93)(Lehtsaar 2013: 87-88).

TABEL 1 Usulise pöördumise tüübid

	Intellektuaalne pöördumine	Müstiline pöördumine	Eksperimentaalne pöördumine	Afektiivne pöördumine	Äratuslik pöördumine	Sunnitud pöördumine
Respo. 7				X		
Respo. 10				X		
Respo. 8	X		X			
Respo. 5			X			
Respo. 3		X				
Respo. 1			X			
Respo. 2	X			X		
Respo. 6	X	X			X	
Respo. 4	X				X	
Respo. 9				X		

Intellektuaalne pöördumine: Jõutakse uskumiseni põhjaliku uurimise ja teadmiste otsingu kaudu. | **Müstiline pöördumine:** Toimub äkiline ja intensiivne usuline kogemus, sageli ilmutuslikult. | **Eksperimentaalne pöördumine:** Inimene rakendab usulisi tõekspidamisi vastusena elukriisile, mis võib viia järk-järgult täieliku usulise arenguni. | **Afektiivne pöördumine:** Seotud emotsionaalse ärkamisega, sageli läbi kogukondliku tegevuse või kogemuse. | **Äratuslik pöördumine:** Toimub karismaatilise juhi või sündmuse mõjul, kutsudes esile vaimse ärkamise. | **Sunnitud pöördumine:** Surve või väliste jõudude mõjul toimuv uskumuste muutmine.

Kuna teatud juhtudel oli raske otsustada kahe pöördumise kategooria vahel, sest elemente oli mõlemast, siis märkisin ära mõlemad potentsiaalsed pöördumised. Ühel juhul märkisin ka kolm kategooriat kuna respondent kasutas intervjuu käigus ise võtmesõnu, mis viitasid enamale kui potentsiaalselt kahele kategooriale. Kuigi pöördumiste valik põhines suuresti Jumala definitsioonidel, võtsin arvesse ka esimese küsimuse, mis käsitles usklikuks saamist. Kuigi intuiitiivselt võiks eeldada, et sellest küsimusest saab ammutada selgema pöördumise pildi, andsid põhjalikuma kirjelduse kristlaseks saamisest ainult mõned respondendid. Enamikul juhtudel oli intervjuueritav sündinud kristlikku perre või kirjeldas oma pöördumist kui ajaloolis-ühiskondlikku sündmust, jättes selgitamata, miks ta kristlaseks hakkas. On oluline rõhutada, et tegelikkuses jäävad need pöördumiste kategooriad sageli pinnapealseks, mistõttu ongi vajalik mõnel juhul mitut kategooriat rakendada. Enamasti esinesid afektiivne, intellektuaalne või eksperimentaalne pöördumine. Ainuke kategooria, mis mitte kellelegi ei rakendunud oli sunnitud pöördumine, sest ühelgi juhul ei väitnud respondent, et ta oleks tundnud sotsiaalset või kogukondliku survet hakata kristlaseks.

3.2 Kutsumuse kujunemine

3.2.1 Vaimuliku ameti definitsioon

Kuigi allikate põhjal on selgelt defineeritud luterliku vaimuliku amet ja sellega kaasaskäivad ülesanded ja kohustused, siis pidasin oluliseks igal respondendil anda oma nägemus, mida vaimuliku amet endast kujutab. Seetõttu küsisingi antud vastajatelt: „Mida tähendab vaimuliku amet Teie jaoks?“

Järgnevalt toon välja tegurid ja kohustused, mis kõige regulaarsemalt jäid intervjuudes kõlama. Vaimulikuna peetakse oluliseks kaastundlikkust, mõistmist, ausust, eetilist ja vastutustundlikkust, mis on vajalikud omadused, et olla tõhus hingekarjane ja kogukonna teenija. Samuti on esile tõstetud empaatiavõimet ja kuulamisoskust, mis aitavad vaimulikul mõista ja toetada koguduse liikmeid nende isiklikel teekondadel. Vaimuliku kohustused hõlmavad Jumala sõna kuulutamist ja teenimist, inimestele toeks olemis ning olemast vahendajaks inimeste ja Jumala vahel. Nad peavad olema mitte ainult jutlustajad ja sakramentide läbiviijad vaid ka koguduse juhid, kes suunavad ja toetavad kogukonna vaimulikku elu. Lisaks on neil roll olla eestpalvetajad ja juhid, et aidata inimestel mõista ja rakendada usulist õpetust oma igapäevaelus. Vaimulikud peavad olema valmis olema eeskujud moraalse elu elamiseks. Seega peegeldab vaimuliku amet mitte ainult sügavat pühendumist ja armastust Jumala ja ligimese vastu, vaid nõuab ka elava suhte hoidmist Jumalaga, mille puudumine viitab sisemisele nõrkusele.

Respondent 4 kirjeldab vaimuliku ametit kui kahepoolset rolli, kus ühelt poolt on ta Jumala sõna sulane ja teisalt inimeste kõrvalolija. Ta toob välja, et vaimulik on justkui Jumala esindaja ning samal ajal inimeste toetaja ja mõtestaja eluteel. Ta tõstab esile, et kaasaegne praktika ei lase tihti neid rolle täielikult praktiseerida, kuna vaimulikud peavad sageli tegelema muude ülesannetega.

Respondent 4: Selles suhtes kaks poolt: esimene Jumala sõna sulane ja teine hingekarjane. Ehk siis üks vaade on justkui Jumala esindaja ja teine pool siis on inimese kõrvalolija, kes aitab mõtestada ja toetada eluteel inimest. Kahjuks küll tänapäevane praktika neid kahte rolli vaimuliku ametis nii-öelda praktiseerida liiga palju ei lase. Pigem on administraator ja kommunikatsiooniinimene ja ma ei tea, mis iganes, lumelükkaja ja kõik sihukesed praktilised asjad, mida tuleb teha.

Respondent 5 rõhutab vaimuliku ameti pühendumist ja isiklikku kutsumust teenida kogukonda ja Jumalat. Ta toob välja, et see on suur kohustus ja koorem terveks eluks. Taaskord on siin hõngu väljavalitusest.

Respondent 5: *See on koorem ja vaimuliku töö on koorem. Ja seda koormat ei tohi panna inimesele kes selle all nõrkeb. Mitte tingimata füüsiliselt, aga ka seda, vaid, kelle jaoks võiks olla ohtlik, kelle usuelule võiks see olla ebaturvaline. [...] Aga vaimuliku amet minu jaoks on ikkagi ususamm. [...] Kirikuõpetaja ei ole näitleja! [...] Üles kasvades, ma ei kujutanud ette, et kirikuõpetajaks võiks olla vähem kui surmani. [...] Nii et ta on koorem. Ränk koorem, aga selline koorem, mis on Jumala käes. Kes selle ameti valib, võin lubada kahte asja: rikkaks sa ei saa, nälga ei jää.*

Respondent 1 peegeldab ka vaimuliku kutsumuse sügavat isiklikku aspekti, mis hõlmab Jumala tahte järgimist ja pühendumist vaimulikule elukutsele. Vastus oli äärmiselt lühike, aga konkreetne: rõhk on teenimisel.

Respondent 1: *See on teenida Jumalat, teenida inimest.*

Respondent 2 defineerib vaimuliku ametit kui kohustust kuulutada Jumala sõna ja jagada sakramente.

Respondent 2: *Mind on juba jutumärkides ära rikkunud EELK õpetuslikud alused, et kiriku ülesanne on sõna kuulutamine, sakramentide jagamine ja minu meelest on need väga hästi formuleeritud juba Augsburgi usutunnistuses. Tema ülesanne ei ole kontserde korraldada, olla suhtekorraldaja või pressinõunik. Tema ülesanne on sõna kuulutada ja sakramente jagada.*

Respondent 6 näeb vaimuliku ametit kui kutset olla Jumala käepikendus maailmas. Ta rõhutab, et vaimulik peab olema hea kuulaja ja nõuandja, kes juhib inimesi vaimulikule teekonnale, pakkudes neile tuge ja juhatust. Respondent 6 tõstab esile ka vaimuliku vastutuse kogukonna ees ja vajaduse hoida elavat suhet Jumalaga, et olla efektiivne teenäitaja ja eeskuju. Vaimulik on ka kultuurifenomen.

Respondent 6: *Vaimuliku amet on ühest küljest lepituse teenistus, mille jumal on sisse seadnud. Vaimuliku amet on selleks, et Jumala sõna kõlaks ka kuuldaval kujul koguduse keskel. Ja kõik muu, mis sellega kaasas käib, see on muidugi hästi avar ja põnev. Et olla*

vaimulik, tähendab ju olla inimene kellel on kõigi jaoks aega ja tähelepanu. Olla ärakuulaja ja lohutaja ja võib-olla olla paremini teadja. [...] Vaimulik on kõrgkultuuri nähtus.

Respondent 10 kirjeldab vaimuliku ametit kui kutset teenida nii Jumalat kui ka kogukonda, rõhutades selle rolli olulisust inimeste eludes. Eriti okupatsiooniaastatel, kus vaimulik oli teist „tõugu“ iniviid, kes pidi võitlema usu ja rahva eest.

Respondent 10: *Me kristlased ei saa olla kloonitud ühe šablooni järgi. Ma olen väga erinev. [...] Tuli ju võidelda. Maaoludes eriti, kui keegi suri, tuldi omastele ütleva, et ega te ometi pappi kutsu?*

Respondent 8 räägib vaimuliku ametist kui vastutusrikkast ülesandest, millest ei ole võimalik tagasi astuda ning millest loobumine toob endaga kaasa teispoolsuses suured kannatused.

Respondent 8: *No see arusaam muidugi kujunes ajapikku välja, et ega mul sellest ju enne mingit arusaamist ei olnud. [...] Aga praegune arusaam on, et vaimulik on... Kuidas ma ütlen? Ta ei ole lihtsalt mingisugune töötas vaid ta on seisus. Tagasivõtmatu seisus. Kes selle välja kannab, see kannab. Kes ei, see kaotab ameti ja see laksakas mis teda ilmselt kohtus ootab, see saab olema seda raskem, et selles mõttes vaimulike amet on ohtlik amet.*

Respondent 7 näeb vaimuliku ametit kui Jumala antud võimalust teenida ja juhtida inimesi nende vaimulikul teel. Ta rõhutab, et vaimulik peab olema vastutustundlik, aus ja eetiline, olles alati valmis kuulama ja aitama teisi.

Respondent 7: *Alguses muidugi olid kõik vaimulikud minu jaoks nagu pühakud, olid ikka täiesti täiuslikud inimesed. Kui sa oled ikka ise vaimulik, sa näed, et nad on ikkagi inimesed oma puudustega, aga seal on ikkagi hästi suur vastutus. Need on ikkagi need, kelle kätte on antud väga suur vastutus kogudust juhtida. See on see sõna kuulutamine, sakramendi jagamine. See on mingi missioon. Selgelt kutsumus, mis on sulle Jumalalt antud, aga ka kirik, et kirik on usaldanud sulle selle ameti.*

Respondent 9 - defineerib vaimuliku ametit kui isikut, kes pole küll Jumala sõna „vahemees“ aga kes läbi Tema toetab ligimest. Tema jaoks on vaimulik amet ühenduses olemise ja teenimise viis, mis nõuab suurt pühendumist, et olla teistele hingeliseks hoolekandjaks.

Respondent 9: *Ma ei saa öelda, et see on amet nagu iga teine, sest ilmselgelt ma siis valetaksin, aga samas ma ei taha ka teisi ameteid alaväärtustada või alahinnata, sest iga amet ongi oluline. [...] Vaimulik ei ole nagu selles mõttes vahemees, et ainult läbi tema on võimalik Jumalaga suhelda. [...] Vaimulik on pisut ühest küljest nagu õpetaja. [...] Võib-olla on see selline kõrvalolija ja kaasteelise amet, sest sa ikkagi oled inimestega nende eluolukordades ja teinekord nad ootavad sinult mingisugust julgustust või abi. Kasvõi selleks, et koos palvetada või niisugust kinnitust, et nad saavad ka hakkama.*

Respondent 3 rõhutab hingeekarjase rolli, kes on pühadusekandja ja toeks teistele, kuid mitte keegi, kes end peab ülejäänutest paremaks.

Respondent 3: *Ma arvan, et vaimulik peaks olema teejuht, et see niisugune heas mõttes nagu suunaja sinna vaimsele teele ja siis ka see kaasaskäija. Ja noh, kindlasti mitte selline autoritaarne, kellestki parem või kellestki üle, et see pühadusekandja. Aga jah, et keegi, kes suudab inimest kõnetada ja aidata edasi tema vaimsete otsingute teel.*

Võiks öelda, et vaimuliku ameti defineerimisel olid vastused peaaegu, et universaalse sisu ja hoiakuga. Nimelt lähenesid respondendid pigem empaatilisest ja tunnetuslikust spektrist, kuid sisuliselt on usutunnistuskirjades paika seatu ja intervjuueeritavate öeldu identne. Näiteks Konkordiavormel, kus oli öeldud, et vaimuliku amet on seatud Jumala poolt, millele järgnes loetelu vaimuliku kohustustest, oli see oma olemuselt identne sellega, mida respondendid pidasid vaimuliku ametiks ja selle ameti kohustusteks (Konkordiavormel 2014: 9-11). Seega võib antud küsimusele saadud vastuseid mitte nii väga pidada täpsustavaks, et jõuda ligemale vaimuliku kustumuse motiivide tuvastamisele vaid pigem näha seda kui lakmus testi, mis kinnitab, et tegemist on autentsete vaimulikega, kellel on siiras pühendumus. Teisit öeldes, kui oleks tekkinud tugev kontradiktsioon mõne respondendi vaimuliku definitsiooni ja usutunnistuskirjade definitsiooni vahel, siis oleks ehk olnud alust kahelda, kas antud uurimustöö raamistikus on üldse tegemist adekvaatse respondendiga.

3.2.2 Otsustavad tegurid

Küsitluse loomulikku arengut silmas pidades, tekkis paratamatult vajadus küsida kuna konkreetselt respondent langetas otsuse hakata vaimulikuks või vähemasti kuna ta selge suuna ette võttis. Seetõttu järgnev küsimus: „Millal tundsite kindlalt, et soovite saada vaimulikuks? Millised isiklikud, kogukondlikud või vaimsed kogemused olid selles määravad?“

Hästi raske oli respondentidel täpselt öelda kuna nad vaimulikuks otsustasid saada. Mitmel juhul oli vastuseks, et nemad mingisugust teadliku valikut ei teinud või et isegi öeldi, et Jumal valis neid selleks. See on võib-olla, et kõige kriitilisema tähtsusega küsimus ja sellele viitabki fakt, et praktiliselt mitte ühelgi juhul ma selgelt vastust ei saanud.

Respondent 4 kasvas üles kiriklikus keskkonnas, kuna tema isa oli vaimulik. Oma vaimulikuks saamise teekond ei tundunud talle valikuna vaid pigem Jumala suunamisena. Ta märgib, et leeripäeval öeldi talle, et temast saab kirikuõpetaja, mis alguses tundus ebatõenäoline, kuid hiljem, pärast isiklikku ja kutsealast kõhklust, leidis ta end teoloogiat õppimas ja kogukonna teenistuses .

Respondent 4: See on jälle selline koht, kus ma võiks öelda, et mina ei ole seda valikut teinud. Jumal on valinud pigem mind, et minul on jäänud üle ainult nõustuda tema valikuga. [...] Läksin tehnikaiülikooli, aga peale ühte semestrit seal sain aru, et see ikka ei ole see maailm, kus ma elada tahan. Ja siis aasta hiljem, kui UI vastu võttis, siis ma astusin UI-sse. Nii et selleläbi kujuneski selles mõttes ikkagi vaimulikuks saamise suund. Kui ma teoloogiat õppima läksin, ma ei läinud niisama õppima. Et õpin ikkagi teoloogiat ja Jumal juhatab kuidas edasi.

Respondent 1 kasvas üles õigeusu kirikus ja tema varajased kogemused kirikus ning kogukonnas mõjutasid tema usulist elu sügavalt. Eluraskused ja oma lapse usuline kasvatus viisid ta tagasi kirikusse, seekord luteri kirikusse, kus ta hakkas aktiivselt osalema kogudusetöös. Kuigi ta ei plaaninud algselt vaimulikuks saada, viisid sammud ja kogukonna vajadused ta selles suunas . Antud respondent rõhutab väga selgelt, et tema ei valinud seda ametit vaid, et Jumal valis talle selle rolli.

Respondent 1: Teate, ei ole sellist nagu konkreetset põhjust või ajendit, aga et mingi hetk oli, äkki see selgus, et ma ei saagi enam rohkem sellele nagu vastuvoolu ujuda ja vastu võidelda. Et kui see on Jumala tahtmine, siis sündigu tema tahtmine.

Respondent 10 Rolli mängis tema füüsiline puue, mis ei võimaldanud tal „kätega tööd teha“. Ta pidas peale keskkooli enesega nõu, et hakata pottsepaks, kuid siis leidis, et tuleb oma saatusega leppida, kui tundis sisimas, et tal kästakse minna ja tal pole mingit valikuvõimalust.

Respondent 10: Mõtlesin, et äkki, kui ma suudaks ära õppida pottsepa ameti, et see on amet mida ma saan praktiliselt üksinda teha. Aga siis mulle sai selgeks, et mina ühe käega seda tööd ei saa teha. Ja siis, noh, hää küll, üks sai siis selgeks, et mis seal üle jäi. Võib-olla

tundub see ülbusena, aga võib-olla oli minul ka see moment, kus mul oli, et „sina, sina lähed“ et „sina ei vali, sina ei otsusta, sina lähed!“

Respondent 7 otsus kujunes tasapisi järkjärgult usuteaduskonna kõrvalt erinevates kogudustes kaasa teenides. Kuigi tal olid esialgu kõhklused, siis need aja jooksul laabusid ja tema kindlus selle otsuse osas aina süvenes.

Respondent 7: Kui ma läksin usuteadust õppima, siis kõik hakkas nagu iseenesest veerema. Mind kutsuti kaasa teenima erinevatesse kogudustesse. Alguses tegin väikseid rolli, aga neid rolle tuli järjest juurde. Et see on olnud selline tasapisi kasvav. Võib-olla sellist päris pöördelist kogemust pole olnud, aga ikkagi üks hetk ma sain aru, et asi viib sinna.

Respondent 2 oli omandanud nii muusikalise kui ka teoloogilise kõrghariduse, kuid leidis siis, et vaimuliku töö on tema jaoks tähtsam kui muusikaõpetaja karjäär, eriti pärast läbipõlemist kooli direktorina .

Respondent 2: Mul oli põhimõtteliselt kaks kõrgharidust. Ja siis tollel hetkel ma tundsin, et kirikuõpetaja töö on tähtsam. Lihtsalt ma pidin valima, mis ma edasi teen. [...] Mida ma tollel ajal siis läbi elasin, võib-olla ka see, et ma töötasin kooli direktorina ja pidin sellest tööst loobuma küllalt rasketel asjaoludel. Ja võib-olla see niisugune mõnes mõttes läbipõlemine võis ka mind mõjutada, et ma valisin nagu teise suuna.

Respondent 8 vaimuliku kutseni viisid bürokraatlikud mahhinatsioonid, mis tema kõrghariduse omandamise ajal teda pitsitasid. Oma dissidentlike vaadete tõttu oli ta sunnitud koolist lahkuma, kuid kuna sellele võimude poolt lisa reparatsioone ei järgnenud - kuigi reaalne oht oli - siis tundis ta Jumala poolt hoitust ning otsustas seetõttu ühe prominentse Eesti vaimuliku juurde minna kirikuteenijaks.

Respondent 8: Ma ei tahtnud saada lihtsalt vaimulikuks. Ma tahtsin saada keeleõpetajaks. [...] Ja täna ma võin öelda, et minust sai vaimulik, tänu nõukogude võimule, mitte, et ma ise oleks selle ette võtnud. [...] Ja siis olin ma vaba mees. Ülikooliajast ma sain Eenok Haameriga tuttavamaks ja mõtlesin, et on tore mees ja lähen tema juurde kasvõi kirikuteenijaks või tema jüngriks.

Respondent 6 kirjeldab oma kutsumuse kujunemist kui järkjärgulist protsessi, mis hõlmas intensiivset isiklikku ja vaimset otsingut, sealhulgas õpinguid usuteaduskonnas. Ta märgib, et teadlik otsus saada vaimulikuks tuli alles teoloogia praktilal olles, kus ta leidis, et

talle väga meeldib jutlustada ning lisaks oli kergem ja mugavam toona saada vaimulikuks kui hakata teoloogia õppejõuks.

Respondent 6: *Vaimulikuks saama ajendas see, et kuna õppejõukohad ei olnud nii kergesti kättesaadavad, vaimuliku koht oli kergemini kättesaadav, siis tundus mulle väga oluline see asi. Teisest küljest ma praktiliselt jutlustasin nii meelsasti, et mind sai alati paluda jutlustama. Ma tegin seda rõõmuga. Nii et, et võib-olla siiski see suur rõõm jutlustamisest kuidagi tekkis mul ülikooli viimasel aastal.*

Respondent 5 koges oma kutsumust vaimulikuks saada läbi sügavate isiklike ja usuliste kogemuste, mis on terve elu väldanud. Kindla otsuse langetas ta teoloogia õpingute ajal.

Respondent 5: *See otsus sündis aeglaselt. Ma arvan, et selle otsuse juured on juba varases lapsepõlves olemas. Ta ei alanud usuteaduskonda minekuga ja samas usuteaduskonda astudes ma teadvustasin endale, et see otsus veel ei ole lõplikult langetanud ja õpingute jooksul see otsus veel jätkuvalt küpses. Ja järjest rohkem ma nägin seda vajadust, nii et lõpuks oli seda otsust väga kerge teha.*

Respondent 3 kasvas üles peres, kus tema vanaisa oli vaimulik. Tema varased mälestused on seotud kirikus käimise ja palvetamisega. Respondent 3 märgib, et tema otsus vaimulikuks saada oli peaaegu et eelprogrammeeritud läbi perekondlike traditsioonide ja varajase kokkupuute koguduse eluga .

Respondent 3: *Oi, see on väga pikk lugu. Ma arvan, et jällegi sinna lapsepõlve tagasi minnes... [...] ...aga ma mäletan, et me õega käisime leerilastele siis põllu pealt lilli korjamas ja ma tean, et ma kusagil mingil hetkel nagu mõtlesin, et ma võiksin olla kirikuõpetaja. [...] ...ma ütlesin, et see oligi jumala juhtimine.*

Respondent 9 mainib, et tema usuline kasv ja otsus vaimulikuks saada oli seotud tema kultuurilise taustaga ja varajase kokkupuutega kristliku usuga. Otsustav hetk tema jaoks oli kaplani koolitusele minek, mille kõrvalt ta hakkas ühes koguduses praktiliselt käima.

Respondent 9: *Vaata, minu elu on läinud kuidagi niimoodi, et ta on hästi loomulikkude rada arenenud kõik. Ja tulles tagasi siis oma õpingute juurde, siis enne kui ma hakkasin lõpetama, kaitseväge pekaplan toona kuulutas, et „Kaplanid, kursus on algamas, aga kaplani*

eeltingimus on see, et sa pead olema ordineeritud vaimulik.“ [...] siis ma käisingi niimoodi kursusel ära.

Mitmel juhul võib täheldada, et perekondlik pärand mängis rolli vaimulikuks saamisel (näiteks Respondent 5, Respondent 3, Respondent 4, Respondent 1), kuid isegi sellistes olukordades ei ole selge, miks otsustati just luteri kiriku kasuks. Näiteks Respondent 1 oli õigeusuline taust ja Respondent 8 metodistlik noorus. Käesoleva uurimuse raames ei peetud vajalikuks seda aspekti täpsustada. Kuigi uurimus keskendub ainult EELK vaimulikele, on see tingitud EELK selgest raamistikust, mille erinevaid etappe on lihtne võrrelda ja mis võimaldas korraldada arvukalt intervjuusid suure hulga vaimulikega.

Üldiselt võib minu hinnangul järeldada, et ei olnud üht kindlat põhjust vaimulikuks saamiseks. Mõnedel juhtudel mainiti, et Jumal valis nad selleks tööks, mis tundub olevat üks pädevamaid põhjendus. Respondent 3 oli ainus, kes konkreetselt mainis, et mõte vaimulikuks saamisest oli tal juba lapsepõlves. Tõsiselt hakkas ta seda teemat käsitlema ülikooli ajal, kuid ka siis suunasid pigem isiklikud asjaolud ning huvi keelte vastu teda teoloogiaõpingute poole, mitte kindel otsus saada vaimulikuks. Üksiti leian, et see küsimus andis ka kõige olulisema vastuse, mille ümber terve uurimustöö keerleb ning seda saab sõnastada nõnda, et otsest riimi ega loogikat polegi, mille põhjal saaks julgelt oletada, et kes astub või ei astu vaimuliku ameti teekonnale.

3.3 Haridus ja mentorid/eeskujud

3.3.1 Teoloogilise hariduse mõju kutsumusele

Siin kohal oli tegemist kahe eraldiseisva küsimusega, kuid kuna teine küsimus oli pigem täiendav ning sai rakendust ainult vastavalt vajadusele (enamikel juhtudel sai teine küsimus esimese valguses respondendi poolt vastatud, ilma, et seda oleks pidanud eraldi küsima), siis liigitasin nad ikkagi ühe terviku alla ning esitatud said nad nõnda: „Kuidas on Teie teoloogiline haridus mõjutanud Teie otsust ja valmisolekut saada vaimulikuks?“ ning „Millised olid suurimad väljakutsed nendel õpingutel?“

Respondent 3 tundis, et teoloogilised õpingud olid esialgu rohkem isikliku huvi rahuldamiseks, kuid need mängisid olulist rolli tema kutsumuse mõistmisel. Kuigi teoloogiaõpingud polnud algselt suunatud vaimulikuks saamisele, aitasid need tal süvendada oma usulist arusaama ja osalemist kirikuelus.

Respondent 3: *Ja siis kui diakoni eksam sai läbitud, et ma tegelikult läksin sealt eksamilt ära selle teadmisega, et ma noh, et see on tehtud ja siis ma terve tee sealt Tallinnast rongis nagu nutsin, sihuke haledus oli, et noh, et see nüüd ongi minu tee. Mitte nagu kurvastusega, noh, see kuidagi selline, nojah, keeruline on sealt aastate tagant neid emotsioone ka mõelda. Aga see oli ikkagi selline nagu võib-olla pigem siis selline mingi vastutus või teadmine, et nüüd see siis ongi minu osa.*

Suurimad väljakutsed olid seotud laste kasvatuses kooli kõrvalt

Respondent 3: *Enesedistsipliiniga on mul küll küsimused tänase päevani, et kui ma pean homseks esitama mingi töö, siis ma hakkan täna hommikul või heal juhul täna õhtul pigem tegema, öösel lõpetan. Eks ikkagi jah see pereelu ja see jagamine, et noh, kuna ma siis olin lastega. Et see lastega koos koolis käimine, kindlasti ma ei saanud kõiki asju võib-olla nii põhjalikult teha.*

Respondent 2 leidis, et tema teoloogilised õpingud olid olulised tema isikliku usulise identiteedi kujunemisel ja andsid talle kindluse astuda vaimulikuks.

Respondent 2: *Pastoraalseminari ajal juba tegelikult, siis oli juba otsus tehtud. Usuteaduskond on määrav ikkagi. Sest kõik need teadmised, ka inimesed, kellega usuteaduskonnast kohtusin on ikka väga palju mind mõjutanud. Selles, et minust saigi vaimulik lõpuks.*

Ta mainis, et suurimad akadeemilised väljakutsed olid seotud kirikulooga, mis oli mahukas ja keeruline, põhjustades mõnikord kahtlusi oma sobivuses vaimuliku ametiks .

Respondent 2: *Mäletan, mul oli kõige suuremaid probleeme, nii imelik kui see ka ei ole, kirikulooga. Mäletan, olin raskustes selle suure mahu õppimisega.*

Respondent 1 rääkis, kuidas teoloogiaõpingud aitasid tal selgemalt mõista ja defineerida oma usulist tunnetust.

Respondent 1: *Õpingute aeg oli fantastiline. Sealt tuli nagu neid „Ahaa“ kogemusi nii palju, et on midagi, mida sa enne oled kuidagi adunud, aga ei oska isegi nagu täpselt sõnastada, formuleerida, saab äkki kuidagi nii selge pildi ja vormi, et sa saad öelda, et jah, just, et seda ma olen tundnud, aga ei osanud artikuleerida.*

Kõige raskem osa õpingutest oli tema jaoks mitme kohustuse - kodu, töö ja õpingute - žongleerimine, eriti kuna tal olid sellel ajal alaealised lapsed, keda ta üksinda kasvatas .

Respondent 1: *Kõige raskem, ma arvan, üldiselt minu jaoks oli see žongleerimine mitme palliga. Et kuna mul olid sel ajal alaealised lapsed, kui ma alustasin õpinguid ja noh, ma üksinda neid pidin kasvatama, et sellist tugivõrgustikku leida neile siin õpingute ajal, saada hakkama ka koguduse tööga... et selle kõigega toime tulla. Praegu ma ei kujutagi ette, kuidas see võimalik oli.*

Respondent 6 arvas, et kuigi teoloogilised õpingud olid vajalikud tema ametialaseks ettevalmistuseks, siis pastoraalseminari tase oli toona tema meelest väga nõrk.

Respondent 6: *Aga pastoraalseminari kohta ma ütleksin, et eks ta mingeid mõjutusi mulle on andnud. Ma ütleksin, et õppetase oli pastoraalseminaris minu arvates väga madal. Ei olnud seal mingeid teadmisi ega oskusi. Ainus hea asi oli see, et seltskond oli hea.*

Tema jaoks oli suurim väljakutse praktikate korraldamine pastoraalseminaris. Ta kirjeldab, kuidas praktiliste ülesannete täitmine ja õppeprotsess olid korraldatud väga struktureeritult, kuid mõnikord anti väga raskeid ülesandeid.

Respondent 6: *Ja teinekord meile anti nii raskeid ülesandeid, et aina imesta ja näiteks misjoniürituse korraldamine. Ühest küljest misjon on väga oluline, aga kuidas sa teda korraldad? Ja siis minul misjoniüritused nagu läksid selles mõttes halvasti.*

Respondent 4 väljendas, et teoloogilised õpingud andsid talle vajalikud teoloogilised teadmised ja kindlustasid tema otsust vaimulikuks saada.

Respondent 4: *Eks ta andiski, selles mõttes, teadmised ikkagi ju selleks, eelkõige siis teoloogilise pagasi. Et jah, tõsi on, et nii mõnedki muud asjad tuleb mujalt ise õppida.*

Ta tõi välja, et õpingute ajal oli kõige keerulisemaks osaks vanade keelte õppimine, aganentis, et vanus ja sellega kaasnev kogemus või selle puudumine võib ka saada otsustavaks.

Respondent 4: *Tegelikult minu jaoks oli vist kõige keerulisem ikkagi need vanad keeled. Ma usun, et paljudel on. Aga noh, selles mõttes võiks ka öelda, et ega alla 25 eluaasta siis ei tasu väga teoloogiat õppima hakata. Et noorte inimeste maailm ja arusaamised vajavad ikka natukene veel arenemist, enne kui teoloogia kallal asud, et see on nagu selles mõttes noh, saab õpitud loomulikult ja kindlasti ka arendab ja inimesed ongi erinevad, aga ma arvan, et kui on juba natuke rohkem elukogemust, siis ka see teoloogiaõpingute osa kindlasti laabub paremini.*

Respondent 7 räägib, et tema usuteaduse õpingud olid tema jaoks olulised, kuna need pakkusid väljakutset ja võimalust proovile panna oma usulist arusaama ja iseloomu. Ta hindab kõrgelt neid õpinguid just seetõttu, et need andsid talle võimaluse enda usku sügavamalt kaaluda ja küsida.

Respondent 7: *No mul ei olnud päris selgust veel, aga samas ma arvan, et näiteks usuteaduskonna esimese aasta lõpuks mul oli kindlus juba,, et ma kirikutööle lähen. Et ma muidu mõtlesin, miks ma seda muidu õpin, sest ma olin kirikus, kus ma tegelikult olen, siis tegingi noorte tööd, oli kantseleis tööl, ma olin selles süsteemis nagu juba sees. Et mind ikkagi julgustada, toetati väga palju seda teed jätkama. Et siis see nagu niimoodi läks jah. Minul on olnud hästi palju just julgustajaid-toetajaid olnud, et see on nagu oma rolli mänginud. [...] Tegelikult noh, ma arvan, et usuteaduse õpingud on väga head, sellepärast, et see on nagu väljakutse, see on see, kus me õpime küsima enda usu kohta küsimusi. Me ei pea üldse puhta kullana võtma seda mida õppejõud räägivad, aga meil peab olema see meetod nagu heas mõttes, kus me õpime ennast proovile panema, läbi katsuma ennast. Et seda ma nagu hindan hästi kõrgelt nendes usuteaduse õpingutes.*

Väljakutsetena toob ta esile oma iseloomu proovilepaneku ja kannatlikkuse nõudeid, mis olid õpingute lahutamatu osa .

Respondent 7: *Noh, usuteaduskonna kõige suurem väljakutse oli see, et ma olin ju noor mees ja kõva kakleja. Bakalaureuses ma ainult kaklesin ja rikkusin õppejõudude loenguid ära, et seal käis nagu selline kõva andmine. Aga siis ma rahunesin magistriks maha.*

Respondent 8 mainib, et kuigi ta ametlikku teoloogilist haridust sai vähe, mõjutasid tema usulisi tõekspidamisi ja kutsumust oluliselt isiklikud ja kogukondlikud kogemused. See näitab, et tema vaimulikuks saamise teekond oli vähem seotud formaalse haridusega ja rohkem praktilise ja isikliku usueluga . Järgnev tsitaat haldab nii õpingute kirjelduse mõju kui ka raskusi:

Respondent 8: *Ma ei saanud alguses ka pihta selle [pastoraalseminari] süsteemile. Mõtlesin, et ikka nagu ülikoolis on, et õpid kursuse ära, teed eksami ära, aga seal ühte õpikut loeti mitu aastat ja keegi ei öelnud mulle, et ma pean selle õpiku läbi lugema ja selle ise ära tegema. Jäin ootama millal mulle siis nagu tavamõistust ja tarkust pähe kallatakse.*

Respondent 10 kirjeldab, kuidas teoloogilistel õpingutel oli tal võimalus õppida koos erakordselt andekate kaastudengitega, kellest nii mõnigi sai või juba oli tuntud akadeemiline isik.

Respondent 10: *Mul vedas sellega, et kui mina õppisin, õppisid koos minuga niisugused mehed nagu Toomas Paul, Jaan Kiivit juunior, Vello Salo, Kalle Kasemaa. Need nimed peaksid kõik midagi ütleva.*

Raskused olid pigem seotud nõukogude võimude hoiakutega tema ja temasuguste suhtes.

Respondent 10: *Meid siis iseloomustati sellega, et noh „masingiaanid“. See oli niisugune pilkav nimetus ja siis lisati juurde, et aia taha läinud pajatäis.*

Respondent 5 tunneb, et teoloogilised õpingud võimaldasid tal õppida ära ameti, mida alati läheb vaja. Välismaal õppides mõjutasid teda ka välistudengite vaated.

Respondent 5: *Ja siis läksin õppima Saksamaale. Ja seal puutusin kokku väga toredate üliõpilastega. [...] Minu suurim üllatus oli see, et need minu arvates sõltumatud, erinevad seltskonnad tegelikult omavahel suhtlesid.*

Teoloogiaõpingute suurimaks väljakutseks oli vaid kaks sõna:

Respondent 5: *Heebrea keel.*

Respondent 9 kirjeldab, et temale teoloogilised õpingud erakordselt meeldisid, nii õppejõudude taseme kui ka õpetatavate teemade poolest.

Respondent 9: *Kui ma õpin juba selliseid asju ja kui ma õpin Eenok Haameri käe all ja kes meil oli seal, Evald Saag ja siis, noh ühesõnaga, see oli, see oli super. See kool oli ju super. Kõik need ained seal muidugi... mina väga-väga armastasin ka või armastan siamaale hingehoidu ka. See nagu võitis mu südame ka täielikult, kui Naatan Haamer hakkas meile seda andma ja kõik see hingehoiu teema. Ja pastoraal nõustamine, vot selle kohta ma võin sulle öelda, vot see on kutsumus küll, päriselt. See nagu haigla töö, mulle nagu tohutult hästi-hästi, nagu meeldib.*

Õpingute suurim väljakutse oli žongleerida mitme kohustusega, sealhulgas töö.

Respondent 9: *Koormus oli ühesõnaga natuke liiga suur või ütleme siis töö lihtsalt häiris õpinguid.*

Õpingud olid enamikul respondentidel tihedalt seotud nii kristlaseks kui ka vaimulikuks saamisega, kusjuures mitmel juhul osutusid samad vastused korduvateks erinevatele küsimustele. Mõned respondendid tõdesid, et õpingud olid väljakutsuvad, kuid andsid olulisi teadmisi ja oskusi, mis aitasid neil oma ametis paremini toime tulla. Paar vastajat tõid välja, et õpingute suurimad väljakutsed olid seotud keelte õppimisega, kuid naisterahvaste puhul lisandus väljakutseks ka laste kasvatamine õpingute ja sageli ka töö kõrvalt. Praktiliseks kirikutööks valmistumine oli sageli pealiskaudne. Kuigi akadeemilised õpingud võimaldasid vastajatel oma juba kujunenud teoloogilisi vaateid sõnastada ning võrrelda oma maailmavaateid teistega samast valdkonnast, rõhutasid nad ka, et need õpingud olid olulised nende usuliste tõekspidamiste süvendamiseks ja teoloogilise arusaama laiendamiseks. Enamasti kinnitasid vastajad, et õpingud aitasid neil oma teoloogilisi vaateid selgemalt sõnastada, kuigi välja arvatud paaril juhul, kus respondendid kõhklesid oma kutsumuse ja võimekuse osas, ei tajunud keegi neist akadeemilist haridust kui hädavajalikku tunnustust oma kutsumusele.

3.3.2 Inspireerijad ja motivaatorid

Kuna pidasin oluliseks ka uurida, kas vastajad pidasid kolmandaid osapooli oluliseks oma kutsumuse kujunemisel, siis selle vaimus sai esitatud järgnev küsimus: „Millist rolli on

mänginud usulised mentorid või vaimulikest eeskujud Teie kutsumuse ja vaimuliku identiteedi kujunemisel?“

Respondent 7 tunnistab, et usulised mentorid ja eeskujud on mänginud tema elus olulist rolli. Ta nimetab konkreetselt Tartu Pauluse ja Kambja kogudust ning eraldi Joel ja Kristjan Luhametsa ning Andrus Mõttust, kes olid tema vaimulikul teekonnal märkimisväärselt mõjutavad .

Respondent 7: *Hästi palju on olnud toetajaid, aga ma arvan, et minu jaoks ikkagi esimesed kaks kogudust, kus ma vahetult kirikutööga kokku puutusin, kus ma sain oma tuleristsed, need on nagu kõige rohkem mõjutanud. Et praegu paljud asjad, mis ma räägin ja teen, olen õppinud ikkagi juba sealt.*

Respondent 2 räägib, et tema elus on olnud olulised mentorid ja eeskujud, keda ta jagab kahte kategooriasse: need, kellega ta on otse suhelnud ja kes on teda jutuajamiste kaudu mõjutanud, ning need, kelle mõju ta on tagantjärele mõistnud. Ta rõhutab, et mõlemad kategooriad on tema kutsumuse kujunemisel olulised olnud .

Respondent 2: *Ütleme, minu õpingukaaslased kuuluvad sinna esimesse kategooriasse, kelle julgustustega ma sain nagu aru, et ma olen õigel teel või kes ka mind tegelikult suunasid nii kaugele, et ma julgesin minna leerikursusele ja siis ka pärast ristitud saada. Mitte ainult, et nad mu õpinguid ja vaimulikuks saamist toetasid, vaid isegi minu kristlaseks saamist, võiks öelda niimoodi.*

Respondent 6 mainib, et tema vaimuliku identiteedi kujundamisel on oluline roll olnud vaimulikel kelle juhendamisel ta oli praktilal ning erinevatel kaastudengitel usuteaduskonnast, kui ka paaril pastoril õpingutest Saksamaal.

Respondent 6: *Ja mul oli, peab ütlema, kitsas suhtlusring.*

Respondent 3 väljendab, et üks tähtsamaid mõjutajaid oli tema vanaisa, kes oli ka vaimulik. Tema puhul oli kõige tähtsam mitte see, mis ta ütles vaid see kuidas ta elas ja käitus.

Respondent 3: *Ja siis paneme selle tee, ta jõi alati klaasist teed, oma kindel koht ja siis istub laua taha, hakkab teed jooma ja keegi tuleb ukse taha. Ja siis memm ütleb, et „Nii, istu, joo nüüd tee ära ja mina lähen seni tegelen. Sa jood tee ära ja nad võivad natuke oodata.“ Ei, papa jättis tee laua peale ja läks. Siis ta tuli mõnikord tunni või mõnikord kahe pärast ja jõi*

siis oma jahtunud teed või memm pani uuesti oma teekannu käima ja hakkas otsast. Et nagu see, et sa lähed, sa oled olemas inimese jaoks.

Respondent 4 märgib, et kuigi tema elus on olnud usulisi mentorid ja vaimulikud eeskujud, ei ole ta kedagi konkreetset enda jaoks selles rollis eraldi välja toonud. Ta rõhutab, et tema vaimulik kasvamine on olnud pigem isiklik ja Jumala juhitud protsess .

Respondent 4: *Loomulikult on inimesi, kes on mind mõjutanud, aga teadlikult, et vaat tema teeb asju nii - teeks ka samamoodi, et seda kindlasti mul nagu ei ole.*

Respondent 9 toob välja, ühe vaimuliku, kes on teda eriti mõjutanud ja olnud suureks inspiratsiooniks kuni tänaseni. Ta rõhutab, et ka teised pedagoogid on aidanud tal mõista vaimuliku elu sügavust ja vastutust.

Respondent 9: *Eenok Haamril on tohutu mõju. Seda nagu ei saa ka absoluutselt alahinnata ega ole võimalik kõrvale jätta, sest et noh, tema isik ise ja kõik see tema vaimsus ja tema vaimulikkus ja tema enda see usu iga päev tõekselamine noh, see on nagu super. Ja siinamaale, no lihtsalt imetusväärne, et noh, tema on kahtlemata mind väga palju mõjutanud ja kõik need teised õppejõud.*

Respondent 5 mainib, et kuigi tal on olnud kontakt erinevate vaimulike ja usuliste õpetajatega, on tema vaimulikuks saamise teekond kõige enam mõjutanud tema isa. Teine oluline mentor oli üks välismaa kirikuõpetaja.

Respondent 5: *Hea praktiline eeskuju oli Andreas Kreser. Ma olin praktiliselt kuu aega tema juures. Elasin tema kodus ja pesin tema põrandat ja istutasin tema lilli, viisin lapse lasteaeda ja olin kogu aeg tal sabas. Kõik ma tegin kaasa. Laulsin ka laste kooris ja kõikides kohtades ja et see aeg, mis oli, ma siis nagu olin sada protsenti seal.*

Respondent 8 kirjeldab, kuidas teatud vaimulikud eeskujud, eriti vanemad koguduse liikmed ja pastorid, on mõjutanud tema arusaama vaimuliku tööst. Ta tunnustab, et inspireerivaid isikuid on tema elus vaimulike näol olnud palju.

Respondent 8: *Eenoki kaudu sain tuttavaks tema isa Harriga, kes oli väga koloriitne kuju ja vaimulikest on väga sügava mulje jätnud Evald Saag, Voldemar Ilja, Ago Viljar. Aga seda rida võib ju lõpmatuseni pikendada.*

Respondent 1 räägib, et vaimuliku õppes peaks olema rohkem kogemuslikku ja tajutavat poolt, sest infot saab alati igaüks juurde lugeda, kui tarvis. Ta toob näite konkreetsest isikust, kes just sedalaadi kursus tema bakalaureuse programmi raames läbi viis.

Respondent 1: *Allan Kährrik tegi üsna palju sellist nagu reflektiiv-kursust mis oli natukesega vaimuliku meditatsiooniga seotud ja vaata, kus ei olegi nii palju sellist informatiivset teadmist vaid rohkem niimoodi selline kogemusliku poole süvendamine. See oli nagu hästi oluline. Ma tundsin, et noh, seda infot me saame igalt poolt veel juurde lugeda, aga just see oli hea. Ja ma arvan, et sellist asja peaks olema vaimuliku õppes kindlasti kõigile.*

Respondent 10 jagab, kuidas isa ei olnud ilmtingimata mentor, kuigi ta oli vaimulik, aga sellest hoolimata andis talle head nõud ja hoiatussõnu vaimulikuks saamise osas.

Respondent 10: *Isa hoiatas. Ütles, et kui sa vedelaks lööd, siis kahjustad sa iseennast, sest need väärivad totalitaarse nõukogude võimu põlgust, kes näitavad, et nad on nihukesed tee on valinud.*

Vastajad jagunevad selgelt kahte kategooriasse: esimesed, kes tunnustavad oluliste mentorite, abistajate, nõustajate ja tugiisikute olemasolu ning teised, kellel selliseid isikud küll võisid olla, aga kes väga neid kogemusi ei hinnanud või vähemasti ei pidanud oma kutsumuse kujunemisel oluliseks. Mitmel juhul on inspireerivateks vaimulikeks peetud just neid, kelle juhendamisel on praktiseeritud. Kõik neli vaimulikku, kelle vanemad või vanavanemad olid preestrid, mainisid küll ära, et nood olid nende elus motiveerivateks isikuteks, kuid rõhu asetus oli väga erinev. See tähendab, et teatud puhkudel anti mõista, et nad ei julgeks väita, et neist poleks saanud vaimulikud, kui isa/vanaisa poleks ka seda olnud.

3.4 Kiriklik teenistus

3.4.1 Ameti kirjeldus

Kuigi oma olemuselt võib jääda mulje, et eesmärk oli neljandas küsimuste plokis võrrelda vastaja arusaamade muutumist ajas, eriti kui juba reaalselt ordineerituna kirikutöoga aktiivselt tegeldi, siis selle taustal oli antud küsimuse näol üle küsida nii arusaam vaimuliku ametist kui ka lootus, et selle raames on veel võimalik saada viiteid konkreetselt kutsumuse kujunemise kohta, juhul kui selleks hetkeks polnud selgust saanud. Seetõttu järgnev küsimus esitatud nõnda: „Kuidas on Teie kogemused koguduses teenides mõjutanud Teie arusaamu vaimuliku kutsumusest?“

Respondent 7 rõhutab, et kogudusetöö on kaasa toonud reaalsuse, kus tuleb tegeleda igapäevaste halduslike väljakutsetega, kuid olulisemaks peab ta siiski inimestega töötamist .

Respondent 7: *Minu jaoks töö inimestega on kõige tähtsam. Kihelkonna kiriku õpetaja eesmärk on jõuda kihelkonna inimesteni, et minu mõtlemine on selline.*

Respondent 2 toonitab, et kõige tähtsam omadus vaimulikule on vastupidamine selles töös ja kannatlikkus oma kohustuste täitmises.

Respondent 2: *Kui sa suudad vastu pidada vaimulikuna oma vaimulikukarjääris, siis saad ka vaimulikuna uhkelt minna pensionile. Sest see on kõige tähtsam, mis oled suutnud teha. See, kas sa oled teinud halba või head või sinu töö on läbi kukkunud või siis õnnestunud, seda teab Jumal. Aga kui sind on ordineeritud, saadetud kogudusse või kogudustesse ja sa seal läbi ei põle, ühesõnaga, pead vastu, et see on see, mis on kõige-kõige tähtsam minu jaoks.*

Respondent 6 mainib, et kuigi tal oli alguses teatud ettekujutus vaimuliku ametist, on reaalne kogemus olnud erinev. Ta kirjeldab, et kipub olema vaimulikke, kes julgevad otsekoheselt ja isegi inetult käituda nendega, kes kogudust majanduslikult ei toeta, aga kardavad neid noomida, kes võivad kirikule raha anda.

Respondent 6: *Vaimulik on selline kartmatu, kes ütleb inimestele näkku mis ta nendest arvab ja ei karda mitte kedagi, aga samas sa mõtled, et kõik need julged vaimulikud näiteks, et kui on küsimus siiski, et keegi võib sulle raha anda või mitte anda, siis need julged vaimulikud muutuvad vägagi araks ja ettevaatlikuks. Ei taha mitte kellelegi minna roppude sõnadega kallale, nii nagu nad teinekord ütlevad, et „näed Vanas Testamendis mõni prohvet ka ütles*

ropult ja miks mina ei või öelda? “ Et noh, ropult öeldakse neile inimestele, kes ennast kaitsta ei saa.

Respondent 4 tõdeb, et praktiline töö koguduses on andnud talle rohkem õpetusi ja kogemusi kui akadeemilised teoloogiaõpingud. Ta väidab, et kuigi tal oli enda arvates selge ettekujutus vaimuliku ameti rollidest ja kirikutööst laiemalt, siis hoolimata sellest oli see pilt reaalsusest erinev.

Respondent 4: Iga kogudus on selles mõttes ainulaadne, et seal on inimesed erinevad ja nii edasi. [...] Selles mõttes ongi just nimelt see, et kui sa praktiliselt ise selle asja sees oled ja tegelikult vastutad selle eest, et see kõik toimiks koguduses, siis kujunebki vaade ikkagi hoopis teistsuguseks.

Respondent 8 arutleb, et kuigi ta pole ametlikku teoloogilist haridust lõpetanud, on ta praktikas õppinud, mis on vaimuliku töö sisu. Ta tõstab esile, et praktiline kogemus nagu ta seda nägi õpingute ajal oli ka see, mida ta kõik need aastat teinud on. Pigem oli tema puhul rõhk aukartlikkusel, et roll, mida ta pidi täitma oli ikka ääretult tähtis.

Respondent 8: Selle malli ma olin saanud kätte juba kaheksakümnendatel aastatel elavatelt eeskujudelt ja olen nii palju, kui mulle seda antud on, püüdnud nendesse suurtesse kingadesse või sellesse suurde talaari ära mahtuda. [...] See mis oli [ettekujutus], läks üsna alguses paika.

Respondent 9 väidab, et ametisse astudes mingisugust šokki ta ei kogenud, sest ta on õppinud inimestega leppima sellisena nagu nad on. Tema jaoks oli omamoodi valgustav kogemus, et kõik kellega ta kokku puutus, olid päeva lõpus ikkagi inimesed. See kontrast tekkis siis, kui ta oli pikalt primaarselt kokku puutunud akadeemilise kontingendiga, kuid vaimuliku töö raames puutus ta igas eluolukorras olevate inimestega.

Respondent 9: Ma olen avatud, et ma ei jää kinni sinna, mis on minu ettekujutus ja üldiselt ei peagi olema ettekujutus, sest kõiki tulebki võtta nii, nagu nad on. Ja inimesed on erinevad.

Respondent 5 toonitas, et tema jaoks ei muutunud midagi sellest hetkest, kui ta astus vaimuliku ametisse. Ka ei tulnud talle midagi üllatusena.

Respondent 5: Ettekujutus ei ole üldse muutunud.

Respondent 1 tõdeb, et mingit hoopis teistsugust arusaama tal vaimuliku ametist ei kujunenud, kuid teatud suhtumised muutusid. Ta sai tunda, et vaimuliku amet on tegelikkuses

väga üksildane. Lisaks leidis ta, et ta ei pea oma hoiakut või käitumist kuidagi muutma, eriti mitte end kuidagi uhkemaks ja tähtsamaks hakkama pidama.

Respondent 1: *Vähemasti alguses ma nagu tundsin, et vaimulike seltskonnas ma võib-olla olen veel liiga kerglane, tühine ja ilmik. Ja oma ilmikust sõprade jaoks ma muutusin kuidagi äkki liiga kiriklikuks.*

Respondent 10 kogemus on suuresti mõjutatud toonastest elulistest asjaoludest ja etniliste gruppide vahelistest suhetest. Tal oli võimalik teenida väga kiriklikus koguduses oma nooruses, kus oli üllatavalt palju liikmeid.

Respondent 10: *Seal koguduses osavõtt jumalateenistustel oli ikkagi üle Eestimaa kogudustest üks väga arvestatavaid ja ilmalikke matuseid oli haruharva. Muidugi oli neid, kes ei kuulunud kogudusse, aga kelle puhul oleksid avalikult saanud öelda, et põlgasid kirikut, see ei olnud mingi asi.*

Respondent 3 väljendab, et koguduses teenimine pole olnud tema jaoks erakordselt võõras kogemus, mis oleks muutnud arusaama vaimuliku tööst. Ta tõdes, et keeruliseks tegi taaskord olukorra pereelu ja logistika, sest tihti elati eemal suurtest asustustest. Teda kurvastas ka see, et kirikud olid tihti väga tühjad kohad.

Respondent 3: *Minu jaoks oli väga suur šokk vist alguses või selline arusaamatus, oli see: need erinevad vaimsused võrreldes nende kogudustega, kus ma olin nagu üles kasvanud. [...] Kuigi noh, ütleme, et inimesed olid ikkagi sama toredad, aga kuidagi jah, see süsteem toimis omamoodi.*

Nagu võib lugeda, siis enamikel juhtudel oli reaalsuses ja ettekujutuse vahel dissonants, kuid olukorda, kus vaimulik oleks täielikult olnud šokeeritud reaalsest kirikutööst ei olnud. Rõhuasetus oli mõistagi ka siin teatud määral varieeruv. Mõned vastanud rõhutasid rohkem üle selle küsimuse, milliseks peab vaimulik jääma või kuidas ta peaks käituma. Teised läksid pigem personaalsemaks ja kirjeldasid oma tundeid, mis neid toonasel ajal tabasid. Ka tundus, et määrav oli keskkond ehk kogudus kus teeniti või teenitakse ning sealsed liikmed. Siin saab tuua võrdluspunkte välismaise uurimustööga, kus koguduse heaolu sõltus mitte ainult sellest, kes kogudust juhtis vaid millised olid koguduse liikmed (Strunk, Milacci ja Zabloski 2017: 546). Veel lihtsamalt öeldes, on ülimalt oluline, et nii kogudus kui ka selle koguduse hingekarjane hoolib sellest, mida tema/nemad teevad.

3.4.2 Arusaamade muutus

Viimane küsimus oli taaskord pigem kontrollküsimus, kas ja kui tõsiselt respondent oma kutsumust võtab. Intervjuus sai ta sõnastatud nõnda: „Kas Teie teoloogiline maailmavaade (muuhulgas suhe Jumalaga) on aastate jooksul kogudust teenides muutunud? Kui jah, siis kuidas?“

Respondent 4 arvab, et tema usk on muutunud kindlamaks. Ta kirjeldab oma esialgseid katsumusi, kuidas esialgne vaimulik töö viis tema läbipõlemiseni, sest ta väga üritas muudatusi ellu viia, aga lisaks igasugustele muudele takistustele ei tulnud kogudus temaga kaasa. Sellele järgnes pool aastat Välis-Eesti koguduses teenimist, kus ta sai aega iseenda ja oma ususuhte üle järele mõelda. Pärast seda on tema vaade oluliselt muutunud ja ta usaldab nüüd Jumalat rohkem .

Respondent 4: *Jumal juhatab ja aitab ja teeb. Mina olen lihtsalt tema sulane, kes seal siis täidab ülesandeid.*

Respondent 6 väljendab, et kuigi tema teoloogiline maailmavaade ja suhe Jumalaga pole radikaalselt muutunud, on ta märganud, kuidas teatud sündmused ja inimesed on tema palveharjumusi mõjutanud, mis võib viidata teatud sisemistele muutustele .

Respondent 6: *Meie kogudusse tuli üks perekond Elu Sõnast ja nemad rääkisid mulle, kuidas seal mõistetakse palvet ja kõike palve juurde kuuluvat ja siis ma järsku märkasin, et ma elasin sellesse sisse, ma rääkisin pikalt ja siis ta näitas mulle ja ütles, et sa võid seda guugeldades videote pealt veenduda. Siis mina veendusin ja siis me lugesime Piiblit tohutult palju koos ja siis ma järsku märkasin sellist asja, et see inimene kuidagi võõrutas mind palvest. Ja mis ta ütles, et talle luterlikus kirikus just meeldib on selline hästi Piibililähedane mõtlemine.*

Respondent 2 märgib, et tema suhe Jumalaga on aja jooksul muutunud sügavamaks. Ta tõdeb, et varasemalt oli Jumal talle rohkem teoreetiline kontseptsioon, kuid aastate jooksul koguduses teenides on Jumal ennast talle järk-järgult rohkem ilmutanud, muutes teda igapäevaelus rohkem mõjutavaks reaalsuseks .

Respondent 2: *Enne Jumal ja Kolmainsus oli minu jaoks rohkem teoreetiline mõiste. Õpetusaluste ja dogmaatikaga seotud, aga see, kuidas ta reaalselt minu elu on mõjutanud ja mõjutab igal hetkel, seda ma olen aastate jooksul järjest rohkem tunda saanud lihtsalt kirikutöös, kus on keerulised momendid. Ka isiklikus elus on keerulised momendid. Ja siis ei*

olegi justkui mitte midagi teha. Sa paned kogu lootuse sellele Jumalale, kes õpingute põlves oli võib-olla lihtsalt dogmaatika õpikust loetud mõiste. Ja sa näed, et ta aitab sind. Tegemist on elava Jumalaga.

Respondent 1 arvab, et tema teoloogiline maailmavaade ja suhe Jumalaga on muutunud kindlamaks ja selgemaks, eriti seoses tema veendumusega, et ristiusk on tema jaoks parim usuline tee .

Respondent 1: Ma olen väga, arvan ise, tolerantne ka teiste religioonide suhtes ja teiste inimeste suhtes, kes kummardavad Jumalat teisel viisil. Aga noh, ma ei suuda, ma ei suuda lihtsalt enda jaoks leida mingisuguseid teisi võimalusi Jumala juurde peale Kristuse.

Respondent 9 peegeldab, et kuigi ta pole kindel, kas muutused on otseselt seotud koguduse teenimisega või lihtsalt elu loomuliku kulgemisega, on ta muutunud tolerantsemaks ja avatumaks erinevatele usulistele vaadetele, mis näitab tema usulise arengu dünaamilisust ja sügavust .

Respondent 9: Alguses on see, et sa oled nagu nii tuline ja sa hakkad kohe vaidlema ja kõigiga võtad nagu kohe kinni sellest, et „ei kuidas, sa ei saa, sa ei tohi niimoodi mõelda!“, eks ju. Ja hakkad nagu ennast niimoodi õigustama kogu aeg siis, see on nagu ajaga totaalselt läinud.

Respondent 10 teoloogiline arusaam maailmast on jäänud suhteliselt stabiilseks, kuid ta märkis, et ta oli aastate jooksul muutunud põikpäisemaks ja julgemaks, mis väljendus ka selles, et kogukonnas oli ta tuntud, kui nõukogude režiimi vastane isik.

Respondent 10: Siis ma tulin siia linna ja siin ma olin tuntud, kui põikpäine ja mingil määral ka vist avalik nõukogude vastane, aga see mingil määral võis isegi minu mainet tõsta.

Respondent 5 jaoks on ta suutnud aastatega mõningaid teemasid palju sügavamalt läbi mõelda ja ohtralt Piiblit uurida. Ka on ta erinevate inimestega aastate jooksul teatud seisukohti läbi vaielnud, mis samuti on aidanud tema mõtteskeemidesse selgust tuua.

Respondent 5: Ehk siis ma olen selles samas usus, milles on elanud minu esivanemad, jätkanud ja jõudnud järeldusele, et see kuue klassi haridusega inimese usk oli õigal alusel.

Respondent 8 peab ennast madalkiriklikuks vaimulikuks, nagu Vennastekogudus liikmed või Eenok Haamergi. See seisukoht on tal pea algusest saadik olnud ning mingisugust muutust pole ta tundnud, pigem ainult kinnitust sellele millega ta aastaid tagasi

alustas, kui kiriku poole oma elu pööras. Ometi on temas teatav võitlusvaim, mistõttu ta on oma kaaskollegide ja EELK, kui organisatsiooni suhtes teataval määral kriitiline, kuigi jäi täpsustamata, mis asjus täpsemalt.

Respondent 8: *Need elukogemused ei ole pannud mind pettuma vaimuliku ametis, kui sellises ega ka kirikus, kui sellises, kuigi ma olen väga kriitiline EELK suhtes ja kriitiline ka oma kolleegide suhtes. Võiks öelda isegi, et jäigastunud, aga olen ikkagi sellesama kohapeal ja pole kuskile ära liikunud.*

Respondent 7 väitis, et tema vaated ei ole väga palju muutunud, kuid tema väljendusviis on muutunud.

Respondent 7: *Päris palju leebust ja diplomaatiat, aga ka kuidas ma väljendan oma vaateid, võib-olla see on nagu muutunud aja jooksul. Ma arvan, et koguduses on tihti väga haprad inimsuhted ja lihtne on seda kõike ära rikkuda mingi oma tõega samamoodi. Aga mina tean, mis on õige, ma ei pea seda ju alati välja ütleva. Ma eesmärk tihti on ikkagi hoida neid suhteid, et hoida kogudust koos.*

Respondent 3 on aja jooksul kasvanud arusaamine, et Eesti inimesed on tegelikult väga usklikud ja kuigi enamik neist teab kiriklikest dogmadest vähe, siis nende usk võib olla märksa sügavam, kui temal endal ning ta on isegi tundnud, et ta peab oma uskmatust kohandama mõne uskliku omaga.

Respondent 3: *Üks viimaseid matuseid, mis mul sel aastal oli. Et üks inimene helistab, naisterahvas, temal on mees surnud. See mees oli 60 aastane. Ja noh, suhteliselt selline ootamatu surm. Ja siis ta vabandab, kui ta helistab, et noh, et me tahame kiriklikku matust, kindlasti tahame kiriklikku matust, et mina ise tahan ja üks laps tahab ja selle mehe õed tahavad, aga et üks laps on täiesti kirglikult kirikumatusse vastane, aga me ikkagi teeme seda ja siis hakkab rääkima, kuidas noh, Jumala kaitse on selle inimese peal. See mees oli ristitud, aga ta ise oli väljendanu elu ajal, et mina mingi usklik ei ole jne. Ja mida rohkem see mees seda rääkis, seda rohkem ta muretses, et mis temast saab. Mina ütlen järjest rohkem, et noh, et kuulge, et siin on ju tegemist ikka väga sügava usuga, üks ole.*

Enamikel juhtudel alustasid respondendid sellele küsimusele vastama eitusega, kuid siis ikkagi suudeti jõuda järeldusele, et teatud määral on nende maailmavaated juba kogudust teenides muutunud. Lõviosa juhtudel oli see muutus lihtsalt olemasolevate vaadete ja arusaamade kinnistumine ja süvenemine.

KOKKUVÕTE

Antud töö eesmärgiks oli heita valgust vaimuliku ameti kutse kujunemisele ja tekkele EELK kontekstis. Uurimuse eesmärk oli mõista, millised isiklikud, usulised ja ühiskondlikud tegurid inspireerisid inimesi valima vaimuliku ametit ja kuidas need motiivid kujundasid nende identiteeti ning teenistust. Töö baseerus poolstruktureeritud intervjuudel, mille valim koosnes kümnest ordineeritud EELK vaimulikust, kes olid aktiivselt kirikueluga seotud. Uurimustöö aluseks võtsin kolm peamist küsimust:

1. Mis inspireerib inimesi valima Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku vaimuliku ametit?
2. Millised isiklikud, usulised ja ühiskondlikud tegurid mõjutavad inimeste otsust saada vaimulikuks EELK-s?
3. Millised on vaimulikuks saamise protsessi peamised etapid EELK kontekstis?

Uurimustöö jagunes teoreetiliseks ja empiiriliseks osaks. Teoreetiline raamistik rajanes varasematel uurimustel, mis käsitlevad kutsumuse mõistet ja selle erinevaid aspekte, sealhulgas isiklike, usulisi ja kogukondlike mõjureid, mis mängivad rolli vaimulikuks saamise protsessis. Erilist tähelepanu pöördati vaimuliku ameti mitmetahulisele olemusele, mis hõlmab nii Jumala teenimist kui ka kogukonna eest hoolitsemist, tuues esile ka pastoraalse teenistuse tsüklilise loomuse ja kuidas see süvendab suhteid kogukonnaga, toetades nii vaimulike teenimistöö tõhusust. Teoreetilises osas arutleti, kuidas kutsumusmotiiv, sageli Jumalikust allikast tulenev veendumus, nagu kirjeldatud Pauluse kogemus Damaskuse teel, süvendab isiklikku pühendumust vaimulikuks saamisel (Ap 9: 1-22). Näitena võib ka tuua Johnstoni ja Eagle'i (2023) uurimuse, mis rõhutas kogukonna ja sotsiaalsete suhete mõju kutsumuse kujunemisele, kinnitades vaimuliku ameti olulist rolli kogukonna teenimisel ja evangeeliumi kuulutamisel (Johnston ja Eagle 2023: 85). See mitmekülgne lähenemine võimaldab sügavamat mõistmist kutsumusmotiivide mitmekihilisusest, mis on vaimulikuks saamise protsessis kesksel kohal.

Empiiriline osa keskendus küsitletud vaimulike isiklikele kogemustele ja nende kutsumusmotiivide väljaselgitamisele. Teemaatiline analüüs võimaldas tuvastada peamisi mõttemustreid ja võrrelda neid teoreetilisest taustast saadud teadmistega, pakkudes uusi järeldusi mille käigus ilmnes, et vaimulikuks saamine on sügavalt isiklik protsess, mida mõjutavad nii individuaalne usuline veendumus kui ka kogukondlikud tegurid. Alustuseks sai

välja uuritud, kuidas respondendid kristluseni jõudsid. Kuigi pooled on nõnda end identifitseerinud juba sünnist saati, siis hoolimata sellest oli võimalik töös kasutatud pöördumise tüpoloogiate põhjal kõik vastanud jaotada vastavatesse kategooriatesse. Kõige levinumad olid intellektuaalsed (neli pöördumist), afektiivsed (neli pöördumist) ja eksperimentaalsed (kaks pöördumist) kristlaseks hakkamise viisid. Oluline on märkida, et neljal juhul olin määranud respondentile enam kui üks pöördumine, sest esines liialt palju kattuvusi erinevate kategooriatega definitsioonidega. Järgnevalt, kutsumuse kujunemise plokis selgus, et vaimuliku amet, kui selline oli peaaegu, et üheselt mõtestatud respondentide poolt ning ka konkreetne otsus kujunes enamikel üheselt ehk see kujunes aja jooksul ning mitte ühelgi vastanul polnud nõ „Damaskuse tee“ kogemust. Selle vaimus ka paaril juhul väideti, et nemad ei valinud seda kutset vaid Jumal valis neid selleks. Konkreetselt vaimulikuks õppimise osas sai selgeks, et õpingud olid enamikele pigem formaalsuseks ning kedagi usklikuks või usklikumaks konkreetselt teoloogia, kui akadeemilise hariduse omandamine ei teinud vaid pigem andis kinnitus nende valiku õigsuses. Lisaks, jagunesid vastanud kahte leeri: need kel olid inspireerivad tugiisikud ja need, kes tundsid, et kuigi võis olla kaasõppureid, õppejõude või lähedasi, kes olid toeks, siis mingit sügavat mõju nad vaimulikuks saamisel ei avaldanud. Viimaks, kirikliku teenistuse plokis selgus, et kogukond, mis vaimulikku ümbritses, on määrava tähtsusega. Teisisõnu, vaimulik ei teeni üksi vaid koos kirikuliikmetega kelle panused või nende panuste puudumine võis saada otsustavaks respondendi vastupidavuses vaimulikuna.

Lõpptulem on järgmine: vaimulike kutsumusmotiivide puhul esines märgatav mitmekesisus ja ühendavaks jooneks oli sügav sisemine äratundmine, et vaimuliku tee on hea ja õige, kui mitte öelda, et lausa Jumala poolt määratud. Laiemalt saab öelda, et kutsumuse kujunemist mõjutasid respondentide isiklikud suhted lähedastega, perekondlikud tavad ja traditsioonid ning ka haridustee.

Kasutatud allikad

Augsburgi usutunnistus. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut. 2014

Craig, Charlotte L.; Tony **Horsfall** ja Leslie J. **Francis**. 2005. „Psychological Types of Male Evangelical Missionary Personnel Training in England: A Role for Thinking Type Men?“ *Pastoral Psychology* 53 (5): 475-489.

EELK Usuteaduse Instituudi koduleht. Kasutatud 11.4.2024.

<https://www.eelkui.ee/pastoraalseminar/vaimulik-amet/>.

Hiob, Arne. 2013. *Luterliku dogmaatika alused*. EELK Usuteaduste Instituut.

Hughes, D. R.; D. T. **Mitchell** ja D. P. **Molinari**. 2011. „Heeding the Call: Seminary Enrollment and the Business Cycle.“ *Applied Economics Letters* 18 (5): 433-437.

Johnston, Erin, ja David **Eagle**. 2023. „Expanding the Horizontal Call: A Typology of Social Influence on the Call to Ministry.“ *Journal for the Scientific Study of Religion* 62 (1): 68–88.

Kilemit, Liina. 2016. „Kiriku/kogudusega liitumise põhjustest.“ rmt: *Kuhu lähed Maarjamaa? / Quo vadis Terra Mariana?*, – Eesti Kirikute Nõukogu, 89-93. Tallinn: Eesti Kirikute Nõukogu.

EELK koduleht Kasutatud 11.4.2024. <https://eelk.ee/kirik/ametid/vaimulik/>.

Konkordiavormel. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut. 2014

Laherand, Meri-Liis. 2008. *Kvalitatiivne uurimusviis*. Tallinn: Sulesepp.

Lehtsaar, Tõnu. 2013. *Sissejuhatus religioonipsühholoogiasse*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Lehtsaar, Tõnu ja Kaido **Soom**. 2005. *Homileetika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Brecht, Martin ja James L. **Schaaf**. 1985. *Martin Luther, Volume 1: His Road to Reformation, 1483-1521*. Minneapolis: Fortress Press.

McCamis, Kathy. 2020. „Encountering God in a Call to Ministry.“ *Vision: A Journal for Church and Theology* 21 (1): 65-68.

Steeves, Kathleen. 2017. „Experiencing a Call to Ministry: Changing Trajectories Re-Structuring Life Stories.“ *Qualitative Sociology Review* 13 (4): 48–61.

Strunk, Joshua; Frederick Milacci ja James Zabloski. 2017. „The Convergence of Ministry, Tenure, and Efficacy: Beyond Speculation Toward a New Theory of Pastoral Efficacy.“ *Pastoral Psychology* 66: 537–550.

Summary

Vocational Motivation of EELK Clergy: An Empirical Study Based on 10 Interviews

The given bachelor's thesis investigates the motivations behind choosing the clerical vocation within the Estonian Evangelical Lutheran Church (EELK). This study is significant as it pioneers an in-depth interview methodology to explore the formation of vocational motivations among clergy in the EELK, addressing a gap in both local and broader Estonian contexts.

Research Objectives and Questions

The research aims to understand the factors and motivations inspiring individuals to choose and pursue the clerical profession in the EELK and how these motivations influence their identity and development in religious service. The specific research questions explored include:

1. What inspires individuals to choose the clerical profession in the EELK?
2. What personal religious and social factors influence individuals' decisions to become clergy in the EELK?
3. What are the main stages in the process of becoming clergy within the EELK context?

Methodology

The study employs a qualitative approach, utilizing semi-structured interviews with ten ordained members of the EELK clergy. The interviews aim to collect in-depth data on personal experiences and interpretations related to their vocational calling. The sample selection was based on personal contacts within the church community. Data were transcribed using TalTech software and analysed through conventional content analysis with inductive coding and pattern matching techniques.

Theoretical Framework

The theoretical framework of the thesis is based on prior research that addresses the concept of vocation and its various facets, including personal, religious, and communal factors that play a role in the process of becoming clergy. Special emphasis is placed on the

multifaceted nature of the clerical profession, which involves serving God and caring for the community. The cyclic nature of pastoral service is highlighted, illustrating how it deepens relationships within the community and supports the efficacy of clerical work.

Empirical Findings

The empirical part of the thesis focuses on the personal experiences of the clergy interviewed and the elucidation of their vocational motivations. Thematic analysis revealed key patterns of thought and allowed for comparison with theoretical insights, yielding new conclusions. It emerged that becoming clergy is a deeply personal process influenced by both individual religious conviction and community factors. Initially, the study explored how respondents came to Christianity. While half identified as Christians from birth, all respondents were categorized into conversion typologies, with intellectual, affective, and experiential conversions being the most common. Notably, four cases required categorization into more than one typology due to significant overlaps. In exploring the formation of the vocation, it was found that the clerical office was almost uniformly understood by respondents, and the decision to enter the clergy generally developed over time; none had a sudden "road to Damascus" experience. In a few cases, respondents felt that they did not choose their calling, but rather that God chose them. Regarding clerical training, for most, theological studies served more as a formal confirmation of their choice rather than a transformative spiritual experience. Respondents were divided into two groups: those who had inspiring mentors and those who felt that while they had supportive peers, instructors, or family, these did not profoundly influence their decision to pursue the clergy. Finally, the section on church service revealed the crucial role of the community surrounding the clergy. Essentially, a cleric does not serve alone but with church members whose contributions or lack thereof can significantly impact the cleric's resilience.

Conclusion

The study concludes that there was a noticeable diversity in the clergy's motives for their calling, with a unifying factor being a deep inner recognition that the path of clergy is good and right, if not to say divinely ordained. More broadly, it can be said that the formation of the calling was influenced by the respondents' personal relationships with close ones, family customs and traditions, as well as their educational path.

Lisa 1: Intervjuude kava

Isiklik usuline areng

- Milline on olnud Teie usuline areng: millal ja milliste asjaolude tõttu hakkasite end usklikuna määratlema? (**KRISTLASEKS SAAMINE**)
- Kuidas on Teie eelnevad elukogemused mõjutanud Teie ettekujutust Jumalast? Teisiti öeldes: milline on Teie arusaam Jumalast? (**DEFINITSIOON**)

Kutsumuse kujunemine

- Mida tähendab vaimuliku amet Teie jaoks? (**DEFINITSIOON**)
- Millal tundsite kindlalt, et soovite saada vaimulikuks? Millised isiklikud, kogukondlikud või vaimsed kogemused olid selles määravad? (**OTSUSTAVAD TEGURID**)

Haridus ja mentorid/eeskujud

- Kuidas on Teie teoloogiline haridus mõjutanud Teie otsust ja valmisolekut saada vaimulikuks? (**HARIDUSE HINNANG**)
  - Millised olid suurimad väljakutsed nendel õpingutel? (**USUÕPPE KIRJELDUS**)
- Millist rolli on mänginud usulised mentorid või vaimulikest eeskujud Teie kutsumuse ja vaimuliku identiteedi kujunemisel? (**INSPIREERIJAD/MOTIVEERIJAD**)

Kiriklik teenistus

- Kuidas on Teie kogemused koguduses teenides mõjutanud Teie arusaamu vaimuliku kutsumusest? (**AMETI KIRJELDUS**)
- Kas Teie teoloogiline maailmavaade (muuhulgas suhe Jumalaga) on aastate jooksul kogudust teenides muutunud? Kui jah, siis kuidas? (**ARUSAAMADE MUUTUS**)

Lisa 2: Informeeritud nõusoleku vorm

Informeeritud nõusoleku vorm

Uurimus „EELK vaimulike kutsumusmotiiv: empiiriline uurimus 10 intervjuu põhjal“

Lugupeetud EELK vaimulik,

Teid on palutud osalema uurimuses, mille eesmärgiks on saada uut teaduslikku informatsiooni Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku vaimulikel kutsumusmotiivide kujunemise kohta.

Mis on informeeritud nõusolek?

Informeeritud nõusolek tähendab uuringus osalemiseks nõusoleku andmist peale seda, kui Teile on selgitatud kõiki uuringusse puutuvaid vajalikke asjaolusid, mis uurimuses osalemisega kaasnevad. Kui miski jääb Teile uurimuse läbiviija selgitustest arusaamatuks, siis küsi julgesti lisainfot. Allkirjasta käesolev vorm alles ja ainult siis, kui Teile on selge, mis toimuma hakkab ja kui olete sellega nõus. Allkiri antud dokumendil näitab, et olete osalemisega kaasnevast teadlik ja soovite vabatahtlikult osaleda.

Informatsioon uurimuse kohta

Uurimuse „EELK vaimulike kutsumusmotiiv: empiiriline uurimus 10 intervjuu põhja“ viib läbi Tartu Ülikooli usuteaduskonna üliõpilane Karl Paju. See leiab aset intervjuu vormis, mis kestab ligikaudu 45 minutit kuni poolteist tundi. Intervjuu salvestatakse. Intervjuud toimuvad intervjuueerija ja küsitletava poolt varem kokkulepitud kohas ja viisil. Küsimused puudutavad Teie uskumusi, suhtumisi, enesemõistmist ja eluvaadet seoses kristlusega.

Uurimuse käigus kogutud andmeid kasutatakse ainult teadustöös ja konfidentsiaalselt. Teie isik on teada vaid intervjuu vahetule läbiviijale ja valmivas uurimuses viidatakse sinu öeldule umbisikulisel vormis (respondent). Intervjuude salvestisi hoitakse kõrvalistele isikutele kättesaamatult uurimuse läbiviija, Karl Paju Tartu Ülikooli Microsoft OneDrive keskkonnas kaitstuna parooliga ja krüpteeritult. Andmetele on parooliga/Eesti ID-kaardiga ligipääs juhendajal Kaido Soomil. Peale intervjuude transkribeerimist hävitatakse algsed audiosalvestised. Transkriptsioone säilitatakse parooliga kaitstult ja krüpteeritult Karl Paju Tartu Ülikooli Microsoft OneDrive keskkonnas. Salvestised transkribeeritakse esimesel võimalusel peale intervjuud, transkribeerimisel kaotatakse andmestikust informantide nimed ja kontaktid, salvestised kustutatakse. Kogutud andmestikku säilitatakse kuni 31.08.2024. Antud nõusoleku vorm säilitatakse kuni 31.08.2024. Uurimuse projekti on heaks kiitnud Tartu Ülikooli inimuuringute eetikakomitee.

Uuritava õigused

Teil on õigus ilma igasuguse põhjendusega keelduda vastamast mõnele küsimusele, katkestada uurimuses osalemine intervjuu ajal, samuti nõuda pärast küsitluse lõppu enese poolt öeldu kõrvaldamist uuringu käigus kogutud materjalide seast ning seitsme kalendripäeva jooksul peale intervjuud uuringu osalemisest loobuda. Küsimuste tekkimisel pöördu täiendava info saamiseks uuringu vastutava läbiviija poole: Kaido Soom, tel 5662 0334, kaido.soom@ut.ee

Kui Teil tekib küsimusi uuringus osaleja õiguste kohta, siis palun pöörduge Tartu Ülikooli inimuuringute eetikakomitee poole e-posti aadressil eetikakomitee@ut.ee või telefonil 737 6215.

Kui Teil tekib küsimusi uuringus osaleja andmekaitse kohta, siis palun pöörduge Andmekaitse Inspektsiooni poole telefonil 5620 2341.

Intervjuu vahetu läbiviija kontaktandmed: Karl Paju, tel 5562 5856, karl.paju@ut.ee

Mind, ... on informeeritud ülalmainitud uurimusest ja ma olen teadlik läbiviidava uurimistöö eesmärgist ja uurimuse metoodikast ning kinnitan oma nõusolekut selles osalemiseks ja oma isikuandmete töötlemiseks allkirjaga.

Uurimuses osaleja allkiri:

Osalejale informatsiooni andnud isik: Karl Paju

.....

Allkiri: .....

Kuupäev, kuu, aasta: .....

Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karl Paju,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „EELK vaimulike kutsumusmotiiv: empiiriline uurimus 10 intervjuu põhjal,“ mille juhendaja on Kaido Soom, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karl Paju

29.04.2024